

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**De Ivsta Reipvb. Christianæ In Reges Impios Et
Haereticos Avthoritate: Iustissimaque Catholicorum ad
Henricum Nauarræum & quemcunque hæreticum à regno
Galliæ repellendum confœderatione ; Liber**

Rainolds, William

Antverpiae, 1592

Capvt VI. Caluinistas Galliæ, quos popularis loquendi consuetudo
Hugonotas vocat, nec Christianè nec politicè veros esse Gallos.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63183](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63183)

quam vel viderat vel audiuerat. Hæc notet & consideret Christianus, & deinde cum Calvinistarum prodigiolis paradoxis componat, & quum deinceps perspexerit Vigilantium Caluino, eiusque deliria Calvinistarum furoribus tanto esse inferiora, quanto nanus minor est Hercule, verruca monte, festuca trabe, & culex elephanto, tum demum intelligat nihil hactenus de Calvinistis odiosè fuisse amplificatum. Tum demum tanquam bonus ratiocinator discat primitiuae Ecclesiae statèra à minutis hæreticis ad istos grandes hæresiarchas pendendos gradatim ascendere. tum (inquam) discat quàm immenso odio Calvinistas hæresiarchas maximos & profligatissimos Christianæ fidei zelus prosequi iubeat, quando sanctissimi patres istos antiquos horum comparatione minimos & inchoatos hæreticos, tanquam vera monstra & Ecclesiae Christianæ pestes tantopere exhorruerunt.

Caluinistas Galliae quos vulgaris loquendi consuetudo Huguonotas vocat, nec Christianæ nec politicè esse Gallos.

CAPVT VI.

1. Ea qui superiori capite de Calvinistis Theologicè probata sunt, hic ex eorum in Gallia rebus gestis practicè demonstrantur. Primò, statuitur reipublica Gallicana vim & naturam duabus partibus maxime contineri, religione Christiana Catholica, ad quam Galli aetate Apostolorum à multis Apostolis clarissimis conuersi sunt.

2. Horum Apostolorum suorum sanctas reliquias Galli Christiani

X

stiani iuxta pium primitiua Ecclesie morem, ob vanitates
nes perpetuo seruarunt, vnaq; fidem ab eis tractatam
absq; vlla heresis contagione ad nostram aetatem tenuerunt.

3. Altera reipub. Gallicana pars est obedientia legibus
magistratibus Gallicanis, eiusdemq; reipub. contra
defensio.

4. Gaspar Colignius cum suis Calvinistis, non
Gallia regnum veteri Gallorum regno & regi oppo-
partim vi, partim fraude & hypocrisi exorsus est; cui
pulus (Caluinista) Galli vocari nullo modo possunt
neque rex eorum Colignius regis Gallie nomen
terat vindicare: qui tamen mendacijs impudens
Germanorum multas legiones seduxit & conduxit
tanquam vero regi contra Carolum falsum regem
litaturas.

5. Quod religionem & Ecclesiastica, Calvinista
ribus Gallia Christianis hostes infestissimi, Ecclesias
que vastant & demoliuntur sacrilege vt olim Paganis
Sanctorum, Martyrum, Confessorum, Apostolorum
pora & reliquias e monumentis effodiunt & mcerant
in Christum ipsum valde sunt contumeliosi: in
tes autem Christi, longe sunt immaniores quam
a Turca.

6. Hec autem adeo horrenda faciunt, vt Calvinista
ze Apostolorum suorum hominum improbiſſimorum
riam consecrent.

7. Conclusio, quoad fidem Christianam, potissimum
resurrectione (in qua est summa religionis Christi-
quoad honorem Christo, Christi, & Christianorum
numentis, & humanitatem Christianis exhibitam, Tur-
nos & Turcas, magnum Turciae tyrannum, & Indicos
postulatam esse meliores Christianos quam sunt Caluinista.

8. Quoad civilem obedientiam erga leges Gallicanas
edicta regum, Calvinista nihilo magis sunt dicendi Gallicani
pote qm ea omnia licentiosissime transgreduntur.

9. Calvinistarum in Gallia regnum à Gaspate Colignio Admiralio eorum rege fundatum, à Gallorum rege & regno eorumq; populus à Galorum populo, & politia à reipub. Gallicana politia non minus distincta est, imò multum magis contraria est, quàm Anglorum vel Hispanorum reipublica.

10. Non modò Calvinistæ aperti sunt Gallorum & reipublice Gallicane hostes, sed etiam in bello cum eis gerendo, iura gentium minus seruant quàm vlla barbara Paganorum nationes cum suis hostibus: vt primo quod regis legatos de pace missos, vel admittere & audire noluerunt, vel admissos contra ius gentium violarunt: & bello non indicto, hostiliter ciuitates regni contra regem occuparunt.

11. Secundo, quod Nobiles Gallos vel in prælijs captos, vel data & accepta fide deditos, perfidiosissime trucidarunt.

12. Tertio, quod fœdera & conditiones pacis regi iuratas perfide violarunt, & in suo Euangelismo putant grande peccatum esse regi Gallorum vel cuiuscunq; principi Catholico fidem iurata[m] seruare, si cum aliquo hæresis suæ commodo possint eam frangere, id quod ex eorum & Theologia & praxi demonstratur. Ex quo fit vt Calvinistæ necessario sint omnibus Paganis longè perfidiosiores.

13. Quarto, quod plebem Gallicanam multo truculentius quàm vlli externi hostes varijs suppliciorum generibus mactauerunt.

14. Quinto, quod omnes externos Gallie hostes in Galliam ad eam depopulandam euocauerunt, illisq; ad eam expulandam opulati sunt.

15. Conclusio, quod Calvinistæ tum quoad Christianam Gallie fidem, tum quoad ciuilem obedientiam erga leges, & defensionem Gallie contra hostes, minus Galli sint quàm vel olim Normanni, vel hodie Burgundi & Angli, & quod Calvinistæ multo magis quàm illi hostes, & regem Gallie ad iniquissimas pacis condiciones compulerunt, &

gravioribus tributis clerum & populum & regnum totum
opprefferunt; & maiores Gallorum strages adiderunt, ut
nulla ratione inter Gallos numerandi sint, sed non minus in
repub. Gallicana, quam in Ecclesia Christiana Catholicis
vera monstra existimandi.

Vanquam verò difficile non sit hominibus
intelligenti, cum causas rerum videt proprias
cere effectus: cum flammam in circuitu
accensam nouit, quantum sit futuram incendium
colligere: cum magnorum fluminum aggeres
maris fluctibus oppositas moles ruptas viderit,
vicinis agris pagisque aquarum inundatione submersis
gendis anticipatam notitiam habere, etiam si pro
sensu oculis suis damnum illatum non intueatur
me quia non omnes causas effectus qui expectantur
necessario pariunt, nec cuiusuis est ex antecedentibus
consequentia providere, quod aliquam requirit
lertiam & ingenij acumen; nec omnibus vacat
euentus rerum ex causis perscrutandos aciem me
tis intendere; tum verò quia experimento compe
rimus verum esse illud.

Horatium.

*Segnius irritant animos demissa per aures
Quàm quæ sunt oculis subiecta fidelibus,*

multoque tenacius inhaerent & vehementius
eiunt, quæ oculis quàm quæ mente, quæ manibus
quàm quæ ratione, quæ sensu externo quàm quæ
interna cogitatione comprehendimus: ut verò
modo huius de qua agimus sectæ naturam lectissimis
concipiant, hoc ordine progrediemur, ut cuius pro
ximè quasi sementem spectauimus, eius hoc loco
messam contemplemur, cuius illic arboris radices
sed obscurius quasi profundè in terra defossam
scripsimus, eius iam ramos altè supra terram pro
necesse

nētes & latē diffusos, fructusq. inde enatos intueamur & degustemus. Quos etiam si à Polonia, & Flāndria, & Anglia, & Scotia in quibus potissimum hic Calvinismi truncus creuit possemus decerpere, tamen quoniam Gallis quibus plurimum debemus potissimum laboramus, illisque utpote quondā fortissimis in Europa Christianæ fidei defensoribus pristinam illam gloriam postliminio reddendam optamus, eaque de causa his laboribus nostris maximè Gallis prodesse cupimus, ex Gallicana solūm historia coligemus, quæ & proposito nostro, & lectoris desiderio hac in parte satisfaciant.

I.

1. Ut autem hæc superioribus aptius continuentur, & quò quæque pertineant Christianus lector promptè & expedite dijudicet, breuiter ad memoriam reuocandus est Christianæ Gallorum reipublicæ status: quemadmodū à prima Christianæ fidei propagatione Gallia ad fidem Christi perducta est, & deinceps ciuilibus legibus prudentissimè temperata; quibus duobus ita creuit Gallorum vel Francorum per omnes terrarum orbis regiones fama & potentia, ut ante octingētos annos soli Franci pro Ecclesia Christi cōtra Lōgobardos & Saracenos cruentissima bella suscipere; soli Franci Saracenos in Galliam per Pyrinæi montis iuga irruimpentes, cæsis vno prælio trecentis septuaginta quinque Saracenum millibus, desiderantes è suis mille tantum & quingentos, ex tota Gallia profligarent; soli Franci Pyrenæos montes transgressi, eosdem in Hispanijs latè conciderent & faciliores multo victorias Hispanis deinceps aperirent; soli deniq. aut certè principes Franci toto Oriente ex Christi hostibus pulcherrimas victorias reportarent: adeo ut ab eo tempore is loquendi sermo & in Turcis & in Orientalibus populis inueterauerit, Francum idem esse

Paul. E. ml. li. 2. Sigiber. an. 730.

Antiqua Francorum gloria.

quod Christianum, & cum Christianum dicere vo-
lunt, Francū vocant, petinde ac si illi nullos nosserent
aut certè sensissent Christianos præter Fracos. Quæ
admodum autem & à quibus in Galliarum impe-
rio iacta sunt prima religionis Christianæ funda-
menta si breuiter recolligere volumus, perspicimus
nullam esse Christiani orbis prouinciam,
quam vel Deus pluribus eisque gloriosissimis Apo-
stolis ad sui cultum à Gentili idololatria abstraxit
aut quæ fidem Christi semel adepta, contra perse-
cutores viriliter & constantius pro eadem retinen-
da dimicauit. De Anglia quidem fertur Iosephum
Arimathiensem virum sanè bonum ad eam in seculum
ad nauigasse, & Christiana sacra vnà secum inuenisse,
sed quæ non ita altè radices egerunt, quin Diocle-
tiani persecutio fuso paucorum sanguine eadem
penitus extinxerit, & Paganam impietate rursum in
eo regno stabiliuerit. De D. item Iacobo per His-
panias verbum Dei seminante non nimis certa est
opinio, nec magnis ex antiquitate scriptoribus sub-
nixæ. Quod si Iosephum illum Anglorum, & Iaco-
bum Hispanorum Apostolum seposueris, nulli alii
aut certè pauci Apostolicæ ætatis in Hispania, An-
gliæve narrantur Euangelium prædicasse. Flandriam
verò Germaniamque, & Poloniam, & Bohemiam
& Daniam, multis post Christum sæculis ad fidem
conuersas fuisse notum est, ideoque de antiquitate
fidei acceptæ non sunt in hanc comparationem ad-
ducendæ. At Galliam in ipsa infantia Christianæ
Ecclesiæ tot peragrarunt Apostoli, vel Apostolorum
discipuli à primarijs Apostolis missi, vt vnaquæque
ferè Galliarum prouincia Apostolicam stirpem & origi-
nem sibi iure poterit vindicare, suorumque episco-
porum seriè inquam interrupto ordine ad Apo-
stolicos discipulos reducere, à qua suscepta semel sub-

nec bellicis terroribus victi discesserunt, vt magna pars Hispaniæ ad Saracenos; nec tyrannorum persecutione fracti cum Anglis admiserunt idololatriam Imperatorum, nec sua leuitate vt Germani defece-
runt ad Paganismum: sed militari fortitudine contra hostes inuadentes, & Christiana paciëntia contra Imperatores persecutores, & Christiana sapiëntia & cõstantia cõtra hæreticos, Philosophos, & omnes impostores seducere molientes se tutati sunt, & in veteri atque Apostolica maiorum fide fortissimè perseverarunt. Neque sanè minor si ea. Ecclesia quæ à tam multis ijsq. peritissimis architectis fundata est tam multo martyrum sanguine irrigata, contra & ventorum turbines, & mundi rabiem, & Satanæ furores firma steterit, quam non dubium est singulari Spiritus sancti præsidio fuisse supra alias communitam. Nam vnã vel alteram Ecclesiam ab vno vel altero Apostolico viro constructã, ijs machinis concuti, imò & labefieri non est incredibile: at vbi multæ sunt quasi totidem Apostolorum Cathedræ in vnum conspirantes, vbi alterius firmitudo alterius imbecillitatem suffulcit, vbi tam est in terris multiplex gratia, & in cœlis tam multiplex patrocinium Sanctorum pro Ecclesijs quas fundauerant communem dominum deprecantium: multo magis arduum & laboriosum erat Ecclesias sic unitas, sic fundatas, tali gratia in cœlo terraque stabilitas, euertere.

Neque enim mihi dubium est, si quis comparationem facere velit, quin Gallicanæ Ecclesiæ plures nominare poterunt suos primos Episcopos ab Apostolis domini consecratos, quàm præter Gallicanas Europæ totius Ecclesiæ vniuersæ. E quorum plurimis vt aliquos cõmunibus historijs celebratos percurrã, Rhemenses & Sueffiones, illi S. Sixtũ, hi Sini-

*Constantia
Galorum
in Catholice
fide retinenda.*

*Primi Gal-
lorũ Apo-
stoli.*

cium, à S. Petro Apostolorum principe missos Apo-
 stolos suos primos & Episcopos habuerunt. Parisi-
 ses & vicini populi à Dionysio Areopagita Pari-
 siorum postea Episcopo, Eleutherio Presbytero, &
 Rustico Diacono quos Clemens Romanus Petri
 Apostoli successor illis destinavit, ad Christi fidem
 conuersi sunt. Lugdunensium primus extitit Apo-
 stolus & Antistes S. Photinus Ioannis Euangelistae
 & Policarpi discipulus, cui successit D. Irenaeus.
 Paulusque Apostolus quum post primam sub Ne-
 rone liberationem in Gallias venisset, Trophimum
 Arelate, & Crescentem Viennæ Gallicæ ordinasse,
 Episcopos author est Archiepiscopus Viennensis
 Ado; idemque significat Epiphanius. Eo denique
 pore aut paulo post, sed ipsa Apostolorum ætate, ad
 Tolosanum Saturninus, ad Turonenses Gratianus,
 ad Lemouicinos & Burdegalens. Paulus & Martia-
 lis, ad Aurelianenses Altinus, ad Matisconenses &
 Catalaunenses Marcellus, ad Carnotenses Sauintia-
 nus & Potentianus missi partim à D. Petro, partim
 à Clemente, eos à Pagana impietate ad fidem Christi
 traduxerunt, eorumque deinceps Antistites vel sacer-
 dotes effecti, & vita & morte eos in Christiana reli-
 gione solidè fundatos reliquerunt. Massiliensis que-
 dè industria Lazari, Maximini, Mariæ Magdalene,
 eiusque sororis Marthæ in Christi Ecclesiam fuisse in-
 fitos omnes Ecclesiasticæ historiæ testantur, e quibus
 Maximinum Aquenses suum agnoscunt primū E-
 piscopū. Et prope eadem tempora S. Defensor Au-
 degauensibus Christi fide imbuendis suam operam
 similiter impendit, & Nathanael cum suis quibusdā
 socijs idem caeleste beneficium Biturigibus prestari-
 rit. Nec multò post Septentrionales Gallos Baiocē-
 ses S. Exuperius, Ebrouicenses S. Taurinus, Rotoma-
 genses Normannos & Picardos S. Nicasius, & alij
 quidam

quidam à Pontifice Clemente in eam Domini vineam destinati, saluari Euangelij prædicatione Christo Domino genuerunt, quemadmodum Meridionales, Prouinciæ & vicinos, S. Eutropius Perla Petri Apostoli discipulus Christiana fide illuminauit.

2. Horum autem Apostolorum suorum corpora, siue violenta morte à tyrannis interfecti fuerint vt plerique, siue naturali morte interierint vt perpaucci, Christiani fideles tanquam pretiosissimas gemmas & ad prædicandam suam certam de futura resurrectione fidem, & ad ipsos fideles in fide ab eis tradita firmiter roborandum, & vt eo pignore maiorem sibi à Deo gratiam & misericordiam impetrarent, ad nostram vsque ætatem referuarunt, solenni & valde vlitato primis & antiquissimis illis Christianis more, nisi cum persecutorum immanitas hoc eis beneficium inuideret, quòd aliquando contingebat. Ita enim conqueritur apud Eusebium Smyrnenis Ecclesia, Gentiles & Iudæos curiosè obseruasse ne Policarpi pro Christo occisiartus aliquos aut carnis partem obtinerent Christiani: cuius rei quòd spes omnis eis præcideretur, *Gentilis Centurio à Iudæis magnopere rogatus, martyris corpus in medio poni, & Gentili ritu, igne comburi iussit. Christiani tamen ossa eius potiora lapillis pretiosis aurdque puriora, ex cineribus selecta, loco decoro reposuerunt.* Sic item eodem tempore in Gallijs postquam Pagani persecutores primum & Apostolicum Lugduni Episcopum Photinum cum 47. alijs martyribus Gallicanis occidissent, eorum sacra corpora iudex iniquus igni tradi præcepit, ijsque exustis pulueres in Rhodanum iussit spargi, Christiani autem diuinitus admoniti, incredibili diligentia & magna fide collegerunt sacros cineres, & adificauerunt Basilicam miræ magnitudinis in eorum honorem.

2.

Ethnici & Iudæi reliquus Sanctorum infestissimi.

Euseb. lib. 4. cap. 14.

Gregor. Turonens. li. 1. mirac. cap. 49.

X 5 rem.

rem. Quid autem ex hac sacrarum reliquiarum reli-

Chrysof. *to. 5. in lib. contra Gentes.* giosa conseruatione ad Christianos redeat vtilita-
tis, id eleganter explicat contra Gentes D. Chryso-
stomus. Poterat (inquit ille) Deus corpora Sanctorum cum car-

Reliquia sanctorum semper à Christianis religiose seruaata.

nis benignitate, inter alias quas infinitas nobis salutari-
stræ occasiones dedit, & hanc viam nobis à se munitam
se voluit, relictis apud nos Sanctorum reliquiis. Nam per
sermonis facultatem, ipsa Sanctorum sepulchra proximo-
rum locum obtinent, ad animos hominum in Sanctos intromi-
tum ad virtutum earundem emulationem excitanda.

Quoties ergo sepulchrum martyris vel particulam
aliquam corporis suspicimus, toties ad imitandum
eius fidem, pietatem, castitatem, patientiam, &
tolerandam pro Christi confessione mortem mar-
tyris illius præclaro exemplo efficaciter admo-
nemur. Et ut diuinus ille vir vnus Babylæ episcopi
factum mortemque ad omnes episcopos animan-
dos accommodat, ita nos eadem prorsus ratione
singulorum martyrum virtutes, ad omnes vnus

Chrysof.
ibidem.

Christianos in suscepto pietatis cursu roborandos
docet applicare. Extant nunc (inquit ille) cum Babylæ
cineribus compe des illius, Ecclesiarum præfectos omnes com-
monefacientes, quod vinciri, quod iugulari, quod quaerenti
oporteat prompto atque alacri animo, ut concredita
libertatis ne leuissimam quidem partem prodamus aut
taminemus. Quam libertatem vtinam episcopi Chri-
stiani & Gallicani in primis, vel Babylæ martyris
vel Chrysolomi confessoris, vel tor suorum in Ec-
clesia Gallicana antecessorum, fortissimorum &
martyrum & confessorum illustri vita & glorio-
sa morte excitati seridè imitentur; & tandem ali-
quando istam nefariam & episcopali gravitate in-
dignam cum Nauarræo (Ecclesijs Catholicis longe
magis pernicioso quam fuit vnquam Paganus ille
prin-

princeps Babylæ hostis) vel adulationē vel dissimulationem longè à se repellendam esse censerēt. Neque verò hoc sancto pietatis Christianæ officio vitam moresque tantum formari, sed fidem etiam vehementius accendi pereleganter ostēdit D. Ambrosius, dum Paganis hanc Sanctorum venerationē improbantibus respondet, & Christianos quid in Sanctorum defunctorum reliquijs colere & suspicere debeant admonet. *Honoro (inquit ille) in carne Martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices. Honoro per confessionem Domini sacros cineres. Honoro in cineribus semina aternitatis. Honoro corpus quod mihi Dominum meum ostendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorem corpus quod etsi Demones afflixerunt in supplicio, tamen glorificat in sepulchro? Honoro itaque corpus quod Christus honoravit in gladio, quod cum Christo regnabit in celo. Quem Martyrū corporibus honorem Ecclesia tum Græca tum Latina à prima Ecclesia vtriusque infantia impendit, & quem honorem Deus optimus maximus innumeris miraculis continenter approbavit.*

Ambros. serm. 92.

Hieron. contra Vigilantium.

Ambros. epist. 85. de inuentione corporum S. Geruasij & Piorij.

Gallia semper libera ab hæresibus.

Hieron. contra Vigilantium.

Verum ut ad Gallicanæ Ecclesiæ fundatores à quibus aberravit oratio reuerar: illa ab ijs quos dixi extructa & Christo inædificata, ita firmiter Catholice fidei adhæsit, ut quum in alijs omnibus Christiani orbis prouincijs diaboli instinctu varij hæresarchæ pullularent, tota Gallia etiam si longissime latissimèque in tot prouincias diffunderetur, nullum tamen ante Vigilantiū, D. Hieronymo testante, hæresarcham protulit, sed Ecclesia illa quietè & constanter in fide à maioribus tradita permāsit. Nec imperatorum Romanorū cruentissimæ persecutiones nusquam acerbius exercitæ quicquā valuerunt ad Gallorum zelum in Christiana fide restinguendum quin

Euseb. hist.
lib. 5. ca. 1.

quin potius is quam tyranni maximè furerent, ut
topere in Gallorum cordibus flagrauit, ut nõ mo-
dò episcopi, & sacerdotes, & diaconi, & viri, sed et
am virgines & coniugatae, omnia tormenta
Christi nomine illata, heroica planè & diuina
mi fortitudine contemnerent, ipsique tortores
eas vicissim omni suppliciorum genere, à primo mane
vesperam vsque afflixissent: prope labore defessi languis-
bant, seque à faminis victos facebantur. Sic igitur
data, sic propagata Gallicana Ecclesia sine villo
relis contagio, Apostolicam fidem ad D. Hiero-
mi ætatem magno Dei beneficio puram retinuit
paulòque post magni sanctique illius Rhenani
Episcopi D. Remigij operâ cõuerso ad fidem Chri-
stianam rege Gallorum Clodouæo, regale quoque
sceptrum cum episcopati pedo ad abigendos à ca-
lis Domini lupos coniunctum est, ut deinceps ma-
tò securius orthodoxa fides ad nostram vsque æ-
tem sit perpetuata: & si quæ ingruiebant hæreses
vel Arianorum, vel Saracenorum, vel Albigenis
vel Vvaldensium, multò fœlicius ex Gallicana Ec-
clesijs sunt expulsæ. Et hanc ego religionem, Gal-
licanæ Reipub. populique maximum ornamentum
& primariam tanquam partem colloquo, quam
ampli in alijs quoque populis Christianis omni-
primas iure suo obtineat, tamè Gallicæ nationis
cesse est prerogatiuam magnam tribuere, quæ
afflatus spiritu sancto Apostolos videmus ad con-
uertendam diligentius quàm ad aliam quæ-
uis Europæ gentem incubuisse, & conuersos Gal-
los ad eandem fidem maiori sinceritate & constan-
tia adhæsisse, nec vnquàm ut aliæ nationes eam
aperta Apostasia, vel occultis hæresibus contami-
nasse.

Religiopri-
ma pars
essentialis
reipub.
Gallicana

3. 3. Post Ecclesiam autem Christi in Gallia stabili-
tam

tam, & civilis quoque status illic egregiè multis ætatibus floruit, non tam propter imperij amplitudinem, aut victoriarum gloriam, aut alia huiusmodi trophæa, quæ tamen concedo fuisse in eis rara & admiranda; quàm propter optimum iustitiæ temperamentum, propter æquissimas leges, Parliamentorum gravitatem, prudentissimam reipub. distributionem, qua reges moderato cum imperio præsunt omnibus, nobiles iusta cum libertate subsunt regibus, plebi ita rebus agrarijs & artibus manuarijs intenti publicis inferuunt vtilitatibus, vt tamè ab aliorum populorum seruitute multùm absint: omnes autem, & reges & nobiles & plebei generatim reipublicæ legibus subijciuntur, & imprimis obediunt religioni. Neque sanè video quid pro vlla terratù orbis reipublica gloriosius dici possit, quàm quod in Comitij Poloniæ Varsoviensibus quum Sigismundo mortuo de electione noui regis ageretur, episcopus Valentinus Christianissimi Galliarum regis orator ad commendandam Henrici fratris eam perorauit de Gallicanæ reipublicæ iustitia: nimirum post Christianam religionem in Gallia receptam, diuinitus fuisse instituta Parlamenta, vt omnes eius regnicolæ, potissimum nobiles & generosi, ius suum legitimum modò etiam contra reges persequerentur. Et sepe numero vsu venit, vt in rebus maximi momenti rex causa cadat & contra eum iudicetur ipsique principes externi de Parlamento Parisiensi tam præclare existimarunt, vt si quando inter illos aliqua incideret controuersia desiderans magnam cognitionem iuris, seueritatem legum, integritatem iudicium; ad nobilissimum Senatum Parisiensem tanquam ad asylum iustitiæ confugerunt. Sic cum lites & querelæ intercederent Frederico II. cum Innocentio III. Pontifice, Comiti Namurcensi cum Carolo Valesio, Philippo Principi Tarentino cum Duce Burgundiæ, Duce Lotharingiæ cum

Iustitia reipub. Gallianæ.

Histoire Francoise de Pig. lib. 11. ca. 14.

Magna olim apud externos Parlamenti Parisiensi existimatio.

gia cum Guidone Castiliono suo sororio, Duci Sabaudia cum Delphino Vienna, regi Castilia cum rege Portugallia, isti summa consensione causas suas decidendas permiserrunt Senatui & Parlamento Parisiensi. Sic ille. Neque sanè miror si nobilissimi Poloniæ proceres facillè consenserint ad talem sibi principem deligendum, quem maioribus tam iustè regnantibus videbant prognatum, eoque in regno educatum, vbi iudicium tam esset incorruptum, & vbi iudicium tam esset sacrosancta & inuiolata autoritas. Quam verò externi Principes in Gallorù iudicium & Parliamentorum sententijs tanquã certis sinceræ veritatis oraculis acquiescerent, ipsos Gallos subditos istis regum & iudicum suorum tribunalibus quam humiliter se submisisse, quàm promptè eorum sententijs paruisse credibile est! Hoc ergo post religionem, alterum est Gallici populi decus & ornamentum, & pars quoque (vt ita dicam) essentialis, quæ legibus magna alacritate parere sit solitus. Quod tam excelluit horum in exequendo obedientia, quàm illustris fuit iudicium in decidendo æquitas & integritas, tum certè est cur in hac quoque parte Gallos alijs notationibus plurimum anteferamus. Reliqua in omnibus rebus pub. necessaria omnibusque communia, & ex his certò manantia, ipsòque naturali iure stabilita, vt regibus obediatur, vt iuxta leges renatur, vt reipublicæ saluti consulatur, vt externi reipublicæ hostes propulsentur, vt reipublicæ fines honestis rationibus amplificentur, hæc quia in Gallia valuerunt non aliter quàm in alijs nationibus (quanquam Gallorum regibus suis maiorem fuisse quam aliarum nationum obedientiam, & maiorem pro patriæ salute in bellis gerendis fortitudinem scriptoribus alijs annotauimus) tamen quia intertæ sunt istarum rerum vicissitudines, & Deus in

*Altera
pars reipub.
Gallicane.*

*Communia
esset om-
nia sub-
ditorum in
quaque re-
pub.*

provi-

providentia has terrenas fœlicitates ita dispenfat, vt aliàs Græci, aliàs Romani, aliàs Galli, aliàs Germani vel Hispani in bellis gerendis & subiugandis exter- nis prouincijs magis emineant, in his minutè vr- gendis nolo insistere. Ea tantum quę sunt notissima vigeo, & quoad cætera quę reliquis populis Chri- stianis adsunt, eadem quoque Gallis optimo iure vendico. Quare si quis populum Gallicanum re- gnique Gallicani statum post receptam Christi fi- dem definire & tanquam oculis intuentium repræ- sentare voluerit, quoad patriæ amorem & charita- tem, ea quę sunt omnibus similiter populis com- munita, Gallis tribuere debet: quoad religionis verò zelum & iustitiæ publicæ reuerentiam, magna Gal- lis supra alios Christianos prærogatiua est largi- enda.

4. Quum igitur talis fuerit respub. talesque rei- pub. Gallicanę partes, reges, proceres, plebei, Ec- clesiastici, à magno Clodouæo vsque ad Franciscum primum, sub quo eiusque filio Henrico II. Calui- nismus (quem supra diximus) in Gallia exortus, & propter nimiam bellorum licentiam latè serpens plurimosque inficiens sub Francisco II. caput suum extulit, & quorundam infœlicissimæ memoriæ procerum operâ in Gallia regnum quoddam veris regibus oppositum auspiciatus est; consideremus iam an non nouus iste Calvinistarum in Gallia po- pulus regesque, prioribus Gallia populis regibus- que adeo fuerint ex diametro repugnantes, vt quemadmodum antè probauimus Calvinismum quoad fidei articulos fuisse monstrum religionis Christianæ, cui non aliter quàm Satanæ Christo, & infernus cælo omnia habebat contraria, ita & isti quoque tam longè à veteri Gallorum natura formaque abhorreant quàm Angli & Hispani.

*Caluinisme
non sunt
Galli.*

Quid

Quid Anglos vel Hispanos dico? imò vt Turcæ & Saraceni magis propriè, verè, philosophicè, politicèque Galli appellentur, quàm isti qui sub Gallorè nomine in Gallia plantando Calvinismo dedere operâ. Neq; verò miretur Christianus lectorem huic Calvinistarum populo separatam rempublicam distinctum à vero Gallorum rege regem aliquum. Quum enim insignis ille Colignius post primam rebellionem regnum hoc in certas prouincias distribuisset, & has rursus in suas minores prouincias diuisisset, & in his suos collocasset in ministeria consistoria, & magistratus: quum à singulis quæ vellet pecunias exigeret, quem vellet armorum præparatum præscriberet, quem vellet peditum equitumque numerum imperaret, quas vellet legationes dederet, de pace & bello quid vellet decerneret, contra regem verum cum exteris principibus legationes eis quæ vellet fœdera iniret, ad faciendas fœderum condiciones quas vellet Gallia: ciuitates illis traderet, Regalia non solum quæ *communia* iuris pertinet, nec solum ea quæ *propria* & *potiora* Regali cunctur, vt eudere monetam, fundere tormentum, mare classes, cum imperio legare præfectos, mare urbes, vel dirutis castellis & propugnaculis eadem nudare, vitæ necisque supremam potestatem concedere; sed etiam quæ plus quàm regalia sunt vt Ecclesias enertere, earum thesaurum in fisco redigere, earum fundos præsentem pecuniam alienare, & tuis diplomatis certam & nunquam petendam possessionem emptoribus confirmare hæc (inquam) plusquam regalia, iustam nimirum regis potestatem excedentia quum vsurparet, quum eum regem, vel saltem (quoniam illud est iustitiam & æquitatis nomē) regnatorem in Gallia fuisse negat. Vt autem eum adeò in Gallia tyrannicè regentem

Colignius
primus rex
Calvinistarum
in
Gallia.

an. 1563.

Regalia.

Zaxius de
feudis par.
5.

an. 1568.
in Picta-
uensi
Prouincia

verum regem Gallorum proditorium est appellare, sic qui in Gallia nati huic tyranno contra regem verum seruerunt, qui verum regem armatis exercitibus obsederunt, & in huius falsi regis gratiam cum regno & vita quoque exuere laborarunt, quoniam mihi Gallos appellare religio est, quod est Christianæ fidei populique fortissimi & legitimi nomen, isti autem fidem Christianam quam Christo eiusque Ecclesiæ voverant, & legitimam obedientiam quam regibus iurauerant sacrilega audacia proiecerunt; distinctionis deinceps gratia non Gallos, sed vel pseudogallos, vel Gallogræcos potius appellabimus. Nam & Gallogræci in historijs memorantur, & isti Gallorum nomen ementientes quoniam non veterem Gallicanam, hoc est Christianam, orthodoxam & Catholicam fidem seruarunt, & quam eorum patres, auique & maiores omnes veri nimirum Galli semper tenuerunt, sed ea repudiata Græcam, non qualis hodie viget in Græcorum Ecclesijs, sed qualis veteri prouerbio celebratur, hoc est fluxam, falsam, Punicam asciuerunt; quoniam in Galliæ quidem solo nati, Græcorum tamen mores sunt imitati, de quibus illud olim scriptum est, *religionem & fidem nunquam ista natio coluit*; qui fidem & iusurandum adeo leuiter æstimarunt, vt familiari consuetudine in iudicijs darent sibi vicissim iusurandū & testimonium mutuum, nihil penitus curantes siue verum esset siue falsum id de quo iurarent & testimonium darent, has ob causas isti Calvinistæ Galli nescio quo aptiori nomine quàm Gallogræci nuncupentur. Sed siue Calvinisticos Gallos, siue Hugonotas, siue pseudogallos, siue Gallogræcos, siue alio quocunque nomine eos censere Christiano lectori placuerit, quos verè Gallos non esse constat, & mox constabit cui-

Caluinistæ Gallogræci.

Cicero in orat. pro Flacco.

Y bit cui-

bit euidentiſſimis, breuiter hiftoriam huius regni
 pulique percurreremus : vt ita quàm nihil habet
 vera & antiqua Gallorum indolis, & quemadmo-
 dum nouus ille quem modò dixi Caluinifmus
 in nouas, quasdam creaturas transformauit
 telligamus. Quoniam autem in itia rerum
 um imprimis notanda ſunt (*principium enim*
 Platonem in quacunque re maximum eſt) ex
 optimè de ſequentibus iudicamus, in itia hu-
 gni diligenter ponderemus. Vt autem impo-
 ſta multis modis pariuntur, & iniuſta quoque
 tis ſed duabus potiſſimum rationibus inchoat
 violentia & fraude, quarum hæc vulpecula
 leonis, vtraque belluina eſt non humana, ſed
 minus Chriſtiana: totius autem iniuſtitie nulla
 or eſt quam eorum qui tum cum maxime fallunt
 agunt vt viri boni eſſe videantur: ex his principia
 de, vi, & hipocriſi, ita hoc Caluinifmum
 in Gallia conſtatum eſt, vt vel ipſa ſola natio
 commemoratio poſſit homini Chriſtiano
 am vel potius horrorem iniicere. Prima
 Ambroſiana conſpiratio quæ à Capite vt vocant
 mutuo adminiſtrata, regem regiamque ſtipendi-
 minare, principes regni præcipuoſque Regu-
 liarios trucidare, & totam Galliam ciuili
 incendere conabatur, quod tegumentum in
 bolicis conatibus prætexebat? bonum publicum
 & regis è manibus eorum qui ipſum capti-
 tinebant liberationem, Sed capti ſunt per
 deque eorum nonnullis iuſtum legibus ſer-
 um ſumptum, & tum Caput illud mutuum quod
 tænis elingue erat nec quicquam loquebatur
 totam Galliam, Angliam, Germaniamque
 tora voce perſonabat. Miſſis enim in omnia
 oratoribus Condæus & Admiralius mſtrabatur

Plato de
 repub.

Initium re-
 gni Calui-
 niſtarum
 in Gallia.

Cicero de
 offic. lib. 1.

Hiftoire de
 M. Pig. lib.
 3. ca. 12.

dam in aulis principum sibi fauentium spargebant. Sed quæ mendacia tam absurda & crassa, vt ab illis si guttam veteris Gallorum sanguinis & generosæ indolis habuissent; nunquam potuerint proficisci. Eorum enim in Francofurtensi Germanorum principum conuentu hæc fuit oratio, Regem Gallorum impuberem, Guisiorum regnum affectantium operâ, in medijs potentissimi regni penetrabilibus ed adductum vt tutò conuiescere non posset. Guisios coniurasse contra regem, eumque in aula Bellaquonsi securè agentem cepisse, & repugnantem multisque obortis lacrimis iniuriam deprecantem Melodunum abduxisse, & inclusisse arci quam quis carcerem verè dicere possit, eiulante immodicè Regina seque edituram negante. Hæc postquam fusè longa oratione amplificassent, tandem à principibus magnis precibus contendunt vt in Regis Regineque libertatem fauentibus animis inclinent, eosque a Guisiorum conspiratione securos reddant, vt que reuocatis ex Gallia copijs que sub Rochemulpho & Ringrauiò merent falso Regis nomine, disertè prohibeant ne quisquam è Germanis ad Guisiana castra progrediatur. Denique ad extremum vt à qua impudentia cœperant in eadè desinant, & Ministrorùm simul & Græcorum more euangelica mendacia cum politicis permiscentes, auxilia sibi militum præberi postulant, per Deum Optimum Maximum cuius honor hic agitur, per Christum Iesum qui suam Ecclesiam cuius hæc causa est suo sanguine redemit, per Christianissimi regis impuberis orbitatè, per serenissime matris viduitatem & solitudinem, per vicini regni salutem & incolumitatem: tam verè obtendentes regni incolumitatem quod omnibus qui vnquam fuerunt hostibus regni, Anglis, Burgundis, Hispanis, aut Germanis atrocius vastarunt, regisque & regine securitatem quibus & apertis & occultis insidijs innumera discrimina texuerunt, quàm verè Dei honorem simulant, quem nulli vnquam

*Impudens
sta Coligny
in Germani
nis contra
regem Gal-
lia euocato
dis.*

*Pantaleon
rerum in
Ecclesiæ
starum lib.
12. pag.
354.*

*Ibid. pag.
356.*

Ethnici aut Athei maioribus affecerunt contumelias: quàm verè de Ecclesia Christi sanguine repleta gloriantur, quàm vtrum vlli vnquam Ethnicorum Turcæ, Saraceni, idololatræ, aut etiã sub huius specie grassantes diaboli magis quàm isti potuerunt, siue homines Christianos, siue templum Christianorum respicias, tuum esto Christiane iudicium, postquam ea quæ deinceps succinè deliterque narranda sunt expendis. Quod ait dicit Rochendulfum & Ringtauium falso Gallicis gimereri, qui autem Colignio & Condæo militabant vero regi nauare operam; quin ergo ex fronte dicant, in omnibus quæ consecuta sunt illis, Protestantes regi militasse, & quum in Dreusiorum tot nobiles regi fidelissimos contulerent, quum in bello Sandionisiano Condeum regni interficerent, quum in Meldensium per summam proditionem ipsi regi capiendos dias necerent, quum in bello Iarnacensi, & Bellugunturano regis fratrem, consiliarios, ducesque delinissimos suorum Germanorum aliorumque bellium desperata phalange inuaderent, & capita diris deuouerent, & densissima seelopocella appeterent, his in locis eodem vultu dore iactent se regi vero militasse, & regis fallaces ducesque oppugnasse, hoc est profiteantur quod sæpenumero factis professi sunt, se veros se reges, Franciscos autem & Carolos fuisse falsos & euentitos, quibus exauthoritis & iuris etis istos Colignios & Condæos regale sollicitudine erat conscendere. Quamquam autem nec impudentia aliquid poterat hac Hugonotarum consuetudine impudentius confingere, eò tamen vltimè crassissima mentiendi consuetudine profecerunt non mediocri militum supplementum à Germanis impudenter

impetrarēt, reginam que Angliæ (semper ad omnes circumquaque seditiones fouendas paratissimam) mouerent ad suos quoque milites in Gallia tanquā ad regis auxilium submittēdos, qui rebellibus Gallogræcis iuncti nonnullas in Normannia arces & oppida expugnarunt. Et quanquā ad luculenta illa Hugonotarum mendacia Christianis omnibus aperienda, & rex ipse vnā cum regina, literas maxime authenticas vbiq; peruiulgarent: vnāque regij sanguinis principes, Edouardus Alexander frater regis dux Auelianensis, Henricus Borbonius princeps Nauarraus, Carolus Borbonius Cardinalis, Ludouicus Borbonius Dux Monpenserius, & Carolus Borbonius princeps Rochesuryonius, suis item emissis literis in verbo, fide, & honore principū testarentur, & priores illos Rochendulfum atque Ringrauium a rege accitos, Mareschallum verò Hesium reliquosque Germanos siue equites siue pedites qui Colignio & Condæo seruebant à rege non fuisse vocatos, sed eos venisse contra eius voluntatem & imperium: ita tamen se Caluinistæ præfractè & gnauiter more suo ad mentiendum obfirmauerant, vt regis, reginæ, totque regij sanguinis principum contraria attestazione nihil penitus immutati, veterem suam cantilenam occinerent, se regi militatè, & quos è Germania euocabant prædones, eos se ad regis auxilium euocare. Aded vt Dux Bipontinus secunda rebellione, cum magna equitum peditumque multitudine in Galliam veniēs rebellibus auxiliaturus, his verbis scriptū impressum emitteret: Quia nauarraus & Condæus de iniurijs sibi illatis conquesti fuissent, & præterea quia ijdem Nauarraus & Condæus hoc apud se fuissent testati, si comperiantur aduersus regem bellum gerere, non detrectare quin illis ipsis armis que expetant atque implorent opprimantur: videri itaque sibi meras esse calumnias que contra illos dicuntur, ideoque se non potuisse

Historie francoisa de Tiz. lib. 6. cap. 17.

Belforeff. lib. 6. cap. 99.

Caluinistæ ducesot firmati in mentiendo.

an. 1569.

Status religionis sub Carolo 9. lib. 9. pag. 260.

illis supplicantiſſimis opem ſuam negare. Ira poſtquam
 annis regis vaſtaſſent regum, & interceptiſſent rebus
 galia, & occupatiſſent ciuitates, & oppugnatiſſent
 ſonam, etiam adhuc principibus aſſerere & non
 non erubeſcunt, ſe contra regem bellum non
 re. ô audaciam inſignem, ô impudentiam ad-
 bilem. Atque hæc pauca ex plurimis ſufficiunt
 quibus fundamentis hoc regnum in Gallia in-
 tum ſic aduertamus. Nam quum vis leonina con-
 tra regis authoritatem arma ceperunt ſit euſe-
 ſima, tum fraus vulpina, & hypocriſis diaboli-
 bus rebelliones ſuas regere laborarunt ita ſe
 & ſordent, vt niſi ſcirem naturam hominum ob
 Calviniana hæreſi prodigioſe transformata, non
 nunquam perſuaderi poſſet nobilem aliquem
 lum ex antiquo illuſtriſſimorum Gallorum
 guine progenitum, voluiſſe ſe ad iſtiusmodi
 ſimam fraudem & craſſam hypocriſim abijcere
 quibus neſcio vtrum in theologia ſit ſceleſtiſ-
 rum cætuſ eſt nefarijs conueniſ & ſicarijs contra
 Eccleſiæ titulo, & aliquot ſpurciſſima Caluini-
 latroniſ inuenta reformatæ religioniſ & Euangeli-
 glorioſo nomine honeſtare: an improbiſ &
 crabiliſ in communi vita & moribus tam per-
 eta fronte & duriffimo ore mentiri, vt palam
 cibis, & libelliſ impreſſiſ, & per legatos in
 pum aulatiſ amandatiſ iactare audeant, ſe per
 non contra regem bella gerere, etiamſi rex, &
 na, & fratres, & conſanguinei principes om-
 quibus poſſent modis promulgarent id eſſe
 ſimum, & tot funeſtiſſimæ cladeſ eorum pro-
 ne regi & regiſ illataſ, tot eorum bella cum
 ge & regiſ ducibuſ commiſſa, tot alia reſe-
 facinora contra regis ipſiuſ perſonam tentata,
 orbem vniuerſum contenta voce clamarent.

dici aut fingi potuisse impudentius .
 § Sed esto. his medijs & instrumentis habemus
 iam Condæum vel potius Gasparem Colignium
 in regio apud Gallos solio confidentem. quodque
 à rebellibus, Sandionisij de Condæo rege procla-
 matum scribitur, *Ludouicus XIII. Dei gratia Fran-*
corum rex primus Christianus (quasi antecedentes om-
 nes) Christiani non fuissent sed Pagani, id re vera
 iam effectum videmus, istoque reges suorum Euan-
 gelicorum succinctos legionibus, regali vt vocant
 more per Gallias vagari. Proximum est vt annotem-
 us quemadmodum iste *primus Francorum rex Chri-*
stianus Christianam religionem ab Apostolis in
 Gallia plantatam defenderit & propagauerit. Num
 quemadmodum veteres Christiani Gallorum re-
 ges Clodouæi, Pipini, Caroli Magni, Ludouici Pij,
 templa ad honorem Christi erigendo, sacerdotes
 & clerum iustis priuilegijs afficiendo, Catholicum
 populum verum Dei iuxta Apostolica maiorum in-
 stituta cultorem protegendo? Atque oblitus mei
 ipsius videor qui tale quid à rege Gaspare vel Con-
 dæo requiro, qui vt primi sunt horum Gallogra-
 corum, nomine Christiani, reuera Antichristiani re-
 ges, qui priores illos pro Christianis non habent, ita
 vt contrario quàm illi modo se gerant, planèque
 contrario modo *Christianum* nomen interpretentur
 par est, hoc est vt veteris Christianismi monumen-
 ta omnia deleant, sacerdotium in quo potissimum
 positus est Christianismus aboleant, templa Dei im-
 mortalis à fundamentis euertant, omnes Christi i-
 mages omnemque memoriam cõculcent & pro-
 fligent, nullumque veteris Christianismi signum
 aut vestigium quantum in ipsis est, tota patiantur
 Gallia existere. Et vt eorum princeps Apostolus & E-
 uangelista, sacrilegus, & simoniachus, & adulter,

§.
 an. 1567.
 Surius in
 hist. anno
 1567.
 Lib. de su-
 voribus.
 Gallicis.

Regia Co-
 ligny pote-
 stas quo
 directa.

Bezae pif. Gomorrhæus ille Beza palam scripsit se sperare quod
theol. 37. opus cepit Dominus in Gallia & magna ex parte perfectum,
 illud velle absoluere, tota priore hominum (Christianorum)
 generatione sublata; sic isti duo reges pro suo velle
 illud conati sunt stare, & non minus Christianos
 nos homines quàm Christianos ritus tota Gallia
 extinguere, ut mundum veluti de integro tota Gallia
 staurarent, novos nimirum regni incolas Caluini-
 stas, novos Christianos, nouum Christianissimum
 à Caluino fabricatum inducèdo, nouum fidei sym-
 bolum, nouum Christum, & nouum Deum, que-
Suprà fol.
292.293. lem suprà descripsimus, pro veteri religione, pro
 veteri Christo, Deoque, per totam Galliam, fultis-
 bus, & gladijs, & tormentis bellicis prædicando,
 & auditoribus siue volentibus siue nolentibus in-
 gerendo.

Nam quæ nominari potest vel vnica amplissima
 Galliarum regni ciuitas in quam vel voluntate ci-
 uium, vel insidijs proditorum, vel honestis fœde-
 ris conditionibus admissi sint, vbi non contra vere-
 rem Christianam religionem capitale suum odium
 plusquam vlli vnquam Turcæ aut Tareati effusa-
 runt? Vnam postulo designari mihi tota Gallia ve-
 rebem in qua isti dominati sunt, quæ non fœdiora o-
 stendat proculcati Christianismi exempla quàm
 vlla Hungariæ aut Græciæ ciuitas? imò quàm ipsa
 Constantinopolis vbi magnus Turca imperat, &
 quam cruentissima expugnatione post longam du-
 orum ferè mēsiū obsidionem occupauit. Loquū-
 tur Aureliæ, Angolismū, Rothomagum, Lugdunū,
 Meldæ, Suesiones, Aurangiū, Nemausus, Montal-
 banū, ipsa Luthetia Parisiōrū, totusque Pictauiens,
 & Guiennensis prouinciæ tractus, loquētur incensa
 templorū tecta, disturbati parietes, direpti thesauri,
 mactati presbyteri; sacra & diuina siue sacramenta
 sine

sive sacramentalia violata & prophanata omnia, loquantur quam fidem *isti primi Christiani Gallogreorum reges* cum suis fidelibus inuexerunt. In Aurelias pacifice admissi sunt, dicebant enim se venisse regio mandato vt omnes ab iniurijs prohiberent, & libertatem conscientiae seruarent omnibus iuxta regiū edictum Ianuarij, in quo expresse cauebatur ne isti Ecclesiarum bona aut ornamenta quaecunq. attingerent. Sed vix milites suos per urbem disposuerant quum statim in monasterium pulchrum & locuples irruunt, idque horribili modo depopulantur, quicquid ipsis placebat rapientes, quod eorum cupiditati supererat incendentes, libros, pulpita, scripta, monumenta quaecunq. Tum in Ecclesia equos suos pascendos collocant, reliquias Sanctorum omnium incendunt, monachos varijs mortis generibus interficiunt. Cæterum quum huc vsque prædati fuissent, repente cepit eos inconsultæ temeritatis pœnitentia. Timebant enim ne reliqui Ecclesiastici hoc exemplo commoniti, aliarum Ecclesiarū bona vel asportarent vel occulerent, adeo vt ipsi nō nisi magna difficultate sperata præda potirentur. Quare vt huic malo occurrerent, neue talis bolus ex eorum faucibus eriperetur, ad sonum buccinæ magna cum pompa & strepitu promulgant, omnes vt sc. cerdotes Catholici liberè iuxta regis edictum sua sacra frequentarent, monasterium illud tumultu militari non voluntate principum ita fuissè destructū, omnia deinceps fore eundem tuta & pacata. Quibus promissis consili Catholici quum nihil deinceps hostile metuerent, Calvinistæ subito generali sacrilegio omnes urbis Ecclesias adoriuntur, primamque & præcipuam non modò urbis Aurelianensis sed vniuersæ quoque Gallia, imò quæ Sæctæ Sophia à Constantino magno Constantinopo-

*Sacrilegia
Hugonot-
rū Aurelij*

*Hist. de M.
Fig. 1. 6. c.
9.*

*Hugonot-
rum infide-
litas.*

*Ecclesia
S. Crucis.*

*Thesur in
Cosmog. li.
23. ca. 6.*

li extractæ, & quæ totius Europæ habetur pulcherrima nihil quicquã cedebat, penitus diripiunt, thecas sanctarum reliquiarum reliquijs combulsi uadunt, sanctissimam Eucharistiam pedib. conuocant aut pilis tormentarijs traijiunt, custodimentorum tormentis excarnificatos compellunt omnia ipsis tradere, quos deinde coegerunt quam multa seipsis ex eorum manibus redimere. Vbi quicquid in eò templo fuisset aureum & argenteum conuasassant, populusque miserè lamentatur de tam immani vastitate, isti boni Christiani eos placarent, protestati sunt se totum quod ecclesie sacrilegio corralerant, Regis (non Caroli, sed Galfridi Collignij) visibus conseruare, cui ut tormenta bellica ad alia templa similiter diruenda suppetrent, campanas è sacris turribus detractas ad conflanda tormenta fuderunt quumque ita per templum hoc auarissimè grassati essent, nec quicquam eorum aduncas manus effugisset, *itum est in visera terra* & in sepulchra mortuorum pari barbarie seuitum; & antiquissimi Aurelianensium Pontificis S. Aignani qui precibus suis urbem illam ab Hunnorum furore seruauerat incolumem, corpus etiam mulo rapiunt, & tanquam Caluini Euan-gelii aduersarium flammis adiudicant. Proximè in Regis tum viuentis fratrem paulò antè defunctum Franciscum II. pari impietate desæuiunt, eiusque cor è monumento vbi reconditum erat extractum eodem incendio absumunt. Denique ipsum templum immixtis facibus inflammant. Hoc modo cum omnes Aureliarum Ecclesias populati fuissent, educunt extra urbem copias, & per vicinum agrum circumcirca eandem feritatem exercent, in Ecclesias & sacerdotes suum odium quam acerbissimè exprimentes, quos captos caudis suorum equorum

*Hugonotum
immunitas.*

alligarunt & Aurelias vsque pertraxerunt; alijs effodiebant oculos, alijs præcidebant nasos, aures, virilia, postea miseros vinxerunt ad arbores, & iaculis vel sclopetris transfixerunt, alijs abraferunt à facie cutem, plurimis amputarunt capita.

Aurelijs non longe abest Cleriacum oppidum, in quo quum contra Ecclesias & Sacerdotes eadem quæ Aurelijs perpetrassent, in mortuos quoq. eandem feritatem ostenderunt. Nam post templum Beatæ Virginis quod Ludonicus Rex sumptuose extruxerat penitus euersum, ipsum regem quia tali erga DEVM pietati vacauerat è monumento tollunt, vnaque reginam vxorem quæ cum uiro sepulta erat, quorum vtriusque corpora postquam ad aliquot dies cum singulari regij nominis contumelia & religionis contemptu, & absque communi humanitatis sensu per totam urbem raptassent, quando iam semiputrida ossa vix sibi diutius possent adhærescere, vtrumque ad flammam damnant, & accensa pyra vtrumq. in cineres redegerunt. Inde in facellum Ducum Longauillæ irrumpunt, vbi item tumulati erant è regia stirpe permulti, quos omnes extraxerunt, destructisque sepulchris corpora insepulta proiecerunt in sterquiliniam. Ab hoc loco tanquam egregiam aliquam de suis hostibus victoriam consecuti, ad reginam Nauarræ Henrici Nauarræ matrem quæ propè aberat gratularum proficiscentes, ea præsentem & inspectantem, quosdam principes familiæ Borboniæ mariti sui consanguineos è sepulchris erutos combusserunt. Et quæ historia vel Gallicana vel Latina, siue à Catholicis siue ab ipsis Calvinisticis scripta, non narrat eos hoc genere sacrilegij in oēs Sanctos, in omnes primos Gallicanæ Ecclesiæ episcopos & Apostolos nunc gloriose in caelis triumphantes sæuissè? quorū corpora tam-

*Historie
francois
vbi supra
cap. 10.
Thucet
Cosmog.
ll. 156. 16*

*Sacrilega
Hugonorum
in primis
episcopos &
sanctos de-
functos eruo-
ditas.*

Supra fol. 336, 337
 ratantopere (vt prius explicauimus) à primis Chri-
 stianis honorata, tam multorum honorum nobis
 instrumenta, tantis à Deo miraculis glorificata, non
 minus diligenter quàm viuos sacerdotes exquir-
 runt, & reperientes secunda morte, quàm in pri-
 ma erat, vnà cum sacerdotibus eorum successores
 trucidarunt. Notum est quid Lugduni fecerunt
 contra S. Irenæum. Veteres olim Pagani primum
 eius episcopum Photinum virum Apostolicum oc-
 ciderunt, & deinceps eius aliorumq; martyrum corpora
 combusta in Rhodanum fluum sparserunt. Isti Pagani
 Calvinistæ Photini successorem Irenæum exho-
 runt, & publicè concremarunt, cineresque in pra-
 terfluentem Rhodanum iecerunt. Quale erat hoc
 temporibus Galliae lumen & decus D. Hilarius E-
 piscopus Pictauensis? qui etiam si Arianos suos ha-
 beret hostes infestissimos quos libris doctissime scri-
 ptis neruosè refutabat, tamen accerrimus Arianorum
 patronus Constantius Imperator, propter singularem
 sanctimoniam, propter mirabilem doctrinam, pro-
 pter insignem grauitatem & mores Episcopo Chri-
 stiano dignissimos ita eum reuereretur, vt ab exilio
 reuocaret, & suæ in Gallia Ecclesiae Pictauensi re-
 stitueret. At Ariani isti Calvinistæ ad suum tribunal
 eum citantes, primum libros sua manu contra Arianos
 exaratos, & cum ijs alios quosdã vetustissimos, quos
 tanquam egregium & aternitate dignum monu-
 mentum hucusque Ecclesia Pictauensis asseruauit,
 flammis pronunciant dignos & incendio deuocit-
 tum ipsum sancti corpus pari supplicio plectunt.
 Iacebat eodem in loco Radegundis regina, quæ
 postquam cum Clotario filio magni Clodouici I.
 Gallorum Christiani regis iuxta veteres historicos
 (& si isti Epicuri suo Gaspari vel Condæo hunc ho-
 noris titulum tribuunt) sex annos in matrimonio
 vixit,

Theuet in
Cosmog. li.
14. ca. 6.
M. Pig. li. 6
ca. 17.

vixerat, castissimam ex voto deinceps vitam egit, ædificataque ad honorem Christi & beatæ virginis magna basilica (quæ tamen populari sermone S. Radegundis nomen obtinuit) in eadem ipsa moriens conqueiuit. Cæterum istorum canum furorẽ non potuit euadere, qui vel odio castitatis quã professæ est, vel amore loculi in quo condita est, & quod erat alicuius pretij, corpus eiectum eodem cum reliquis iudicio damnarunt vt ignibus conflagraret; omniaque quæ in illa Ecclesia iacuerunt Sanctorũ corpora, eodem cum S. Hilario & hac castissima regina iudicio perierunt. Sed ineptæ facio qui vnam vel alteram Ecclesiam, vel S. Hilarij vel S. Radegundis ab istis fratribus direptam & vastatam dico, quãdo omnes generaliter Pictauij Ecclesiæ eadem vastitate deformatæ sunt. Stultè S. Hilarij libros incensos queror, quãdo in plurimis galliæ prouincijs magnas & optimè instructas bibliothecas ab istis incendiarijs & iuratis Antiquitatis & primitiuę Ecclesiæ hostibus incensas fuisse constat.

*Satanica
Huzonora
rũ in Apo-
stolos Chri-
sti & Chri-
stũ ipsum
immanitas*

Et quis miretur eos clarissimis illis & primis Ecclesiæ Gallicanæ doctoribus tam fuisse infestos, qui nec ipsis Apostolis Domini, si vsquam in eorum vel minutissimas corporum partes incidebant, magis fuerunt propitij! Erat in oppido quodam Burdegalensis oræ caput S. Matthiæ Apost. nec procul inde in oppido quod S. Ioãnis Angelici nomine vocatur pars quædam capitis inclini præcursoris D. Ioãnis Baptiste, quo nemo inter natos mulierum surrexit maior, & quem ipse Saluator noster supra conditionem Patriarcharum & Prophetarum extollens ipsis Angelis cœquauerat, à quo & nomen huic vrbi videtur impositum & quem locum ad honorem Baptiste sui multò pluribus miraculis illustrauerat, quàm quibus recens inuenta Geraasij & Protasij Martyrũ corpora

*Barberici-
cus S. Ioan-
d' Angeli.
Theot. Cos-
mog. l. 14.
ca. 4.
Matt. ca.
11. 10.*

*Ambrosius
epist. 85.*

*Theoet v.
li. supra.*

*Matt. ca.
14. 12.*

*Theod. hist.
li. 3. c. 6.*

corpora nobilitata fuisse narrat D. Ambrosius. Quod
verò isti Gallogræci: perinde nimirum vt decur-
ros Calvinistas, hoc est veros diabolos, qui & mar-
tyres, & Apostolos, & Apostolis superiores, ipsi
Christum pari loco habent. Post omnia diuersa
*templa spoliata & euersa, vt nec vnum integrum reman-
retur,* post D. Matthiæ caput Vulcano consecratum
& ablatum diligenter aurum quo caput D. Ioannis
operiebatur, caput ipsum vel partem potius (cor-
nim pars posterior, cuius anterior Ambiani ablatam
cum honore seruatus) postquam multis opprobriis
& contumelijs cum Herode & Herodiade affu-
sent, magna cæremonia, medio foro, pyram inge-
stem struentes iniecerunt. vnico facto & Herode &
Herodiade Iudæis infestissimis D. Ioannis homines
& ipsis quoque Ethnicis truculentiores. Herodes
enim & Herodias corpus mortuum permittit
discipulis vt sepelirent, Ethnicique qui postea Romani
imperatoribus Christianos persequentibus ma-
tyrum corpora maximè Christianis inuidebant, pro-
deoque de illis comburendis cineribusque le-
numero in flumina spargendis plurimum apud
centuriones & præfectos instabant, quum eadem
diritate truncum D. Ioannis corpus ignibus absumere
curassent, de capite quod magno labore Christiani
comparauerant, veterem suam malitiam aliquantulum
remiserunt. Ad isti nec cum Herode & Herodiade
caput sepeliri sinunt, nec vt Ethnicis à Christianis
teneri patiantur, sed eo spiritu pleni qui Herodem
impulit ad eius cædem, & Ethnicos incitauit
ad eius mortui incendium, nec sepulturam con-
cedunt: sed post fœdissima opprobria, ereptum
Christianis diuinum caput solenni pompa ad contem-
ptum Christi & quam Christus prædicauit fidem
resurrectionis flammis absumperunt. Qui autem

ita in Christi martyres & Apostolos designarunt, an
 Christo ipsi pepercissent, si penes ipsos fuisset eum
 vel in se, vel in membris eius, vllave corporis parte
 rursus cruci affigere? Imò & Christus ipse qui se
 suosque Apostolos iisdem hominibus similiter o-
 diosos esse prædicat, & certa ratio quum isti Christi
 Apostolos non nisi propter Christi nomen & fidem
 hoc odio prosequantur, ideoque Christum ipsum
 multò infestius erant persecuturi, & ipsa experien-
 tia docet quam reuerenter Christum fuissent habi-
 turi, si vt olim ad Pilati, ita nunc ad eorum tribu-
 nal iudicandus sisteretur. Aurangi enim in Pro-
 uincia post ordinaria illa Calviniani Euangelismi
 facinora, disturbatas Ecclesias, euerfa Sanctorum
 monumenta, exusta corpora, & inter alia patronum
 & primum Apostolum suum sanctum Eutropium,
 & huiusmodi cætera, ad extremum scitè formatam
 CHRISTI crucifixi imaginem templo educunt,
 funibusque alligatam imponunt asino, & per om-
 nes plateas & compita, perpetuis eam maledictis,
 & vnà continuis flagellis & verberibus afficientes
 circumducunt, & deinde non quidem in crucem e-
 gerunt, sed quod eiusdem erat immanitatis proie-
 cerunt in ignem, quale quid cõtra Christum à Tur-
 cis capta Constantinopoli gestum fuisse Christiano-
 rum Historia prodiderunt. Cæterum iisdem fra-
 tres in diocesi Carnotensi longè vltra hanc vel Au-
 rangiorum vel Turcarum ditatem progressi sunt,
 qui in Ecclesiam quandam vbi sacerdos diuinum
 illud Christianorum sacrificium peragebat irrum-
 pentes, proculcata suis pedibus sacra hostia, & effu-
 so sanguine, calice loco matulæ aburentes, & sacer-
 dotem ad vrinam ebibendam compellentes, mox
 eundem cum crucifixi Christi imagine alte colliga-
 runt, & Christū cū sacerdote plurimorū sclopetero-
 rum

*Ioan. c. 15.**Hist. de Ga.
Val. li. 2.**M. Fig. A. 6
ca. 13.**Crispian.
in Consuet.
8.**Lunay ex
la replique
Christien.
li. 2. c. 18.
In oppido
Houdain.*

rum glandibus transfixerunt: quod facinus plura quam diabolicum à multis Euangelicis in alijsque usque locis factitatum, fidelissimi historici annoverunt. Nullum reperiam orationis exitum, si veritas horum facinora, non quidem omnia, sed insignia non semel aut iterum in obscuris pagis, sed etiam in clarissimis ciuitatibus & per totas provincias perpetrata, vel breuiter perstringere. In sacerdotibus extraxerunt viscera, eaque obiectis canibus & porcis, & deinde referferunt ventris no aut auena, & ijs tanquam praesepibus vitijs quibus equi pascerentur. Alibi abscissa sacra genitalia coxerunt, & eosdē vt comederentur ingerunt, & mox pugionibus aperuerunt ventres inspicere quemadmodum talem cibum digere multos gregatim in puteos praecipitare, sepe alios viuos, terra alios secare medios, ludus iocundus istis primitiuis Christianis fuit. Sed nihil illius atrocitatis quam sacerdotes excilis pudendis adhibere. Narrat enim is qui eorum castra perrequebatur vir illustris & celebris, & qui istiusmodi aliquando carnificinis interfuit inuitus, eum in castris (in qua tamen isti Cerberi nūquam iram potuerunt) apud principem Portianum pro mercede quodam honestae famae intercederet, inter fratres eum tanquam in rota per singula mactandum rumpendum firmissime funibus constructum circumdisse, deinde diu flagellis & loris horrendum in modum lacerasse, postea accersisse chirurgum qui membrum virile abscidit: qui sanguinarius haec gloriatus est hunc fuisse decimum septimum qui ipse hoc modo execuerat, & infinitis eum dolens ad mortem compulerat. At nullius hominis cogitatione tantae horrentissimae cogitationis, vel etiam cogitatione potest complecti quemadmodum Fuciarum in castris

Surius an.
1568-
1569-

Calumniam
erga
sacerdotes
miranda
ferunt.

M. Pig. lt.
6. ca. 10.

Surius an.
1568.
1569.

Lunay en
a veptique
Christien.
li. 2. c. 16.

in ciuitate Angolesimensi perbacchati sunt, quæ
 etsi honesta compositione, eaque multis vinculis fi- *Launay ibi*
 dei, & iurisiurandi (si quid esset in illis fidei, aut vlla
 vincula talibus indomitis bestiis astringendis essent
 idonea) in eorum potestatem venisset, nimirum vt
 Catholici laici & sacerdotes securè si vellent in vr-
 be morarentur, vel securè quò vellent exirent; tamè
 vt primum isti Fideles ciuitatis portas occuparunt,
 neutris vel sacerdotibus vel laicis pepercerunt, nec
 ab vllò crudelissimæ mortis genere abstinuerunt,
 quod truculentissimus aliquis Phalaris aut Mezen-
 tius vnquam exercuit. Et de laicis aliàs fortasse non
 nihil attingetur, de Ecclesiasticis verò quoniam in-
 explicabile & infinitum est velle narrationem ali-
 quam rei magnitudine dignam aggredi, & certè vi-
 res meas longissimè superat, vnico testimonio opti-
 mi doctissimique viri Angolesimensis contentus ero
 qui probè historiam totam cognitam perspectam-
 que habuit. Arbitror inquit ille, hanc ciuitatem nun-
 quam pertulisse maiorem persecutionem, eiusq; agrum nun- *Theuet Cos-*
 quam fuisse magis ab incolis desertum & incultum vel sub *mag. uni-*
 Gothis, vel sub Ostrogothis & Vandalis, vel sub Romanis & *uers. lib,*
 Anglis, quam anno domini 1568. quando sub Hugonotaru *14. ca. 5.*
 dominatum venit: nec vnquam plus crudelitatis exercitum
 est aduersus presbyteros monachos, sanimoniales, & alios
 Catholicos. Nam templa alia inflammata sunt, alia demoliti
 sunt, effoderunt è sepulchris corpora multorum quos Ecclesia
 pro sanctis veneratur, multorum etiam bonorum virorum
 qui nuper mea memoria sunt mortui. Perpauci presbyteri &
 monachi effugerunt suspendium, alijs abscissa sunt genita-
 lia, alijs proiecti sūt in latrinas, alijs in puteos, alijs è summitate
 murorum vel turrium precipites in terram vel flumen dati
 sunt postquã diu extremis miseris fuissent oppressi. Quumq;
 hæc funestissima Evangelici fratres perpetrarent, tum clama-
 bant Viue, viue, viue l'Euangile. Neq; verò compositio &
 Z leges

leges pacificationis vtrinq; firmate quicquã cohibuerunt has
 cades et latrocinia. Quid ergo nõ fecerunt ij quã vici-
 unitatẽ aliqua subegerunt, quãdo hĩc vbi amici et
 missi sunt perpetrant tã horrẽda? & vbi fide nõ dũ
 quales sunt illi dracones & tigrides, qui hĩc vbi
 & iureiurado omnia secũra pollicebantur, vni-
 lissimarum bestiarum feritate nihil quicquã
 crepant? Sed quid in eis attendas fidem? an
 vera fides omnis tam longẽ abest quã à canina
 equo. imò quorum fides ad eò est canina & belua
 vt ij quo magis fide Caluiniana sint imbuti, eo-
 gis ad infidelitatem, & hanc eius comitem bruti-
 sint proni, Deo suo quem colunt ad has virtutes
 gratissimas eos impellente. Quod autem dicitur
 eò militari celeusmate & triumphali cantu, *Eu-
 uat, viuat Euangelium*, ita se habet. Proximo post
 hem redditam die, inter alios quos cõtra fidem
 tam crudeliter mactarunt, magna pompa, pater
 Admiralio Colignio & multis equitum lancea-
 rum turmis stipato, suspenderunt Franciscanũ
 prefectum, virum sanctissimã vitã, excellenti-
 strina, & concionatorem clarissimum: eiusque
 uentus lectori primum absiderunt virgilia, post
 occiderũt, & deinceps alteri fratri octogenario
 putatum caput abiecerunt in latrinas. Quom-
 tem vt veteres quos prius nominauĩ patres &
 prores & apostoli Ecclesiã Gallicanã, S. Hilari-
 Irenãus, Eutropius, Aignanus, suis sanctissimã
 scriptis summaque pietate, ita isti quoque vni-
 sanctimonia & doctrina huic euãgelismo (quod
 aliud est quam manifestã impietatis quoad De-
 scdissimã turpitudinis quoad cõmunem vitam
 picurã quãdam professio) plurimum nocuerunt
 idcirco istis è mundo sublati eorumq; memoria
 fieri poterat) deleta, viuere & vigere clamant Eu-
 gelio

*Supra fol.
292.*

*Lanney v-
bi supra.*

*Definitio
noui Euan-
gely.*

gelium suum quando istis impedimētis remotis homines Epicuræi & infideles belluino ritu in omnibus voluptatum & libidinū sordibus liberè possint volutari. Sed apponamus id quo doctissimus vir orationem suam cōcludit, est enim animaduersione dignum. Equidem (inquit ille) *vese gloriari possim me tantum vidisse, quantum alius fortasse quispiam. Decem enim & octo annos extra Christianum orbem peregrinatus, vixi inter Barbaros etiam eos qui sub sole habentur immanissimi. Certo tamen scio me nunquam vidisse vel auduisse similia immanitatis exempla, si ipsos Canib. des & Marga-geas (qui sunt ipsorum Canibalium maxime esserati) in hanc comparationem ducas, quorum horribilem feritatem alias descripsi in historia mea de singularibus Gallia prerogatiuis* Hæc ille.

Thævet ubi supra

Vellem autem semper lectorem meminisse, eorū quæ ego in vna vel altera ciuitate facta memoro, simillima in plurimis per Galliam ciuitatibus, vt Cadomi, Rothomagi, Diepæ, Normannia tota, Lugduni, Turonibus, Biturigibus, Cænomannis, toto Delphinata, Prouincia, Guienna, Gasconia fuisse admittā, de quo nemo dubitare poterit qui huius Euangelismi, & istorum Euangelicorū naturā vel à primo limine salutauit, vel qui eorū præcipitem furorē turbinis instat omnia disijcientem cogitauerit & supra quinque millia sacerdotum, & plusquā decem millia templorum & sacellorum funditus euerfa, duabus primis rebellionibus aduerterit, quod est à varijs historicis scriptum. Quique adeo proiecta ad malitiam & sacrilegium audaciā erant, vt in tenera Euangelismi sui infantia, quum ille vix dum in crepundijs vagiret, vix dum primos dentes emitteret, in ipsa tamen Metropoli, & tum propter potentiam tum propter Catholicæ fidei zelum princepe Galliarum vrbe Parisiensi, vsque eò se efferebant,

Vide Belfor. Cosmog. v. niuers. 10. r. pa. 127.

158. 180: 126. 313: 328. 337 377. &c.

Sirius an. 1567. Illustria Ecclesia tropica impref. ann. 1573.

An. 1562 Decem. 27

Z 2 vt à

M. Pig. l. 6
ca. 7.

vt à Prædicante suo, ministro Seruetano qui Trinitate,
& simul Ariano qui Christum Deum negaret insigniti, ipsi
Christi nati celeberrima festiuitate, in Ecclesia S. Medardi
populum Catholicum inuaderent, viros feminasq; sanctorum
& occiderent, Christi & Sanctorum imagines conuoluerent,
sacros calices, vestes & ornamenta Ecclesiastica conuoluerent,
pedibus suis sanctissimum Christi corpus conuoluerent,
in Ecclesiam equos suos stabulatum inducerent, pueros
byteros alios equorum incursum prosternerent, alios iuuu-
& vulneratos in vincula conijcerent: hæc qui in antea
tali tempore, tali loco, in ciuitate Parisiensis
primo iustitiæ foro admittere sunt ausi; ij grandæ
culi facti, in Normannia, in Delphinatu, in Gasconia,
& Gasconia, vbi nullam iustitiam cogitabant, vbi
bi nec Deum nec hominem verebantur, vbi ipsi
rant supremi omnium principes, vbi in Christi
Ecclesiam eius iure Euangelico quicquid illis libere
id etiam licuit; hic demum quid non erant illi
deles acturi? hic (inquam) à quo flagitio, à quo
crilegio, à quo vel maximè infando contra Deum
atque naturam scelere erant temperaturi? De Albigensibus
quos isti suos in Euangelio fratres clarissimos & Christi
martyres agnoscunt, & qui eodem cum his de Christo ab
Eucharistia absente, & baptismo nihil valente, de purgatorio
nullo de Ecclesijs orationis causa non aduendis, de resurrectione
ne nunquam futura, de mortalitate animæ fidei
Caluinianam tenebant; qui contra Galliam, Africam, Saracenos
vt isti Græciæ atque Turcas sollicitabant, & contra Ecclesias,
altaria, imagines, eadem profus cum illis suis successoribus
operabantur; de his (inquam) memoriæ proditum est,
quòd Tolosæ super altare maioris Ecclesie Crucifixi imaginem
collocauerint; mox eodem altari scortum posuerint, eaque in
conspectu imaginis

Crispin in
actis Mar-
tyrum li. 1
fol. 9.
Belfor. in
Annual. l. 3
ca. 73.
Antonin.
3. parte spe-
cul. hist. 112
19. ca. 1.

Vincen.
spec. hist.
li. 304.

ginis ad Satanicam despicientiam Christi crucifixi, turpiter abusi fuerint. Quo Evangelico facinore pa- Tractatus in Elencho heresili. 1. cap. 23.trato, imaginem quasi tanti sceleris consciam vindicaturi, brachia ei precipidunt, collo funem iniiciunt, vtque superius de Aurangianis fratribus narrauimus, per totam urbem incredibili cum contumelia & irrisione trahunt. Quam multa huius generis turpissima & impurissima putamus ab istis nostris Calvinistis factitata? ab istis dico quos & ipsa Euan- Supra fol. 283.gelismi doctrina ad omnes libidines extimulat, & DEVS cui seruiunt suo item spiritu ad easdem vehementius inflammat, & ne de eis cohibendis quicquam laborent, admonet atque instruit, & quibus denique ipsorum principes & Euangelistæ atque Apostoli Calvinus & Beza, suo exemplo ad quamuis infandam libidinem præluxerunt; quorum Apostolarum vt stabiliant hæc tam tetra & infanda moliuntur.

6. Quod vnicum tale est, vt vel ob hoc solum, Canibales potius aut bruta animalia quàm Galli sint dicendi, etiamsi quæ hæcenus percurrimus omnia illis condonentur & obliuione deleantur sempiterna. Quis enim eos homines ducat & non potius, vt 2. Pet. 2. 12.Apostolus vocat *irrationabilia pecora*, qui veteres suos Apostolos Dionysium, Photinum, Irenæum, Quales bestia fuerint primi Hugonotarum Apostoli.Eutropium, Trophimum, Crescentem, Martialem, Nithanaelem, omnes vel à Christo, vel à Petro, vel Paulo, vel Clemente missos, omnes sanctissimos castissimosque Episcopos & Martyres dereliquerunt, & eos etiam mortuos barbarica crudelitate rursus quantum poterant iugularunt, vt Calvinum & Bezam, ista duo prostibula, duos hos Sodome & Gomorrhæ spurios, à principe diabolorum Beelzebub ad Galliam corrumpendam extrusos in eorum locum & Apostolicam dignitatem extol- Calanus. Gen. 19.rent

*Histo. de la
vie de Cal-
ui. chap. 5*

Beza.

*Beza in e-
pigram.*

rent! Quorum ille propter horrendam libidinem
flammis cœlestibus olim vindicatam à Gallia
fugere coactus est, id quod ex publicis patrie
ciuitatis Nouiodunensis tabulis constat; iste
à seipso æditis, & ad æternum Euangelismi
dedecus impressis gloriatur, se turpissimè huius
viri vxorem, illinc alterius patris impu-
rium filium adamasse, cumvtroque scdissimam
consuetudinem habuisse, & vtriusque sic inces-
cupidine vt quem cui praeferret nesciret; ad
num tamen infandos concubitus pueri, adul-
terumque autem patri proprio, matricque, & fra-
tribus, omnibusque amicis sine vlla quæstione per-
neret. Qui emissis & impressis ad omnium Gallie
& Christianorum notitiam spurcissimis car-
minibus canere non erubuit,

Abest Candida, Beza quid moraris?

Audebertus abest, quid hic moraris?

Tenent Parisij tuos amores,

Habent Aurelij tuos lepores,

Et tu Vexelij manere pergis?

Procul Candidula, que, amoribusq;

Et leporibus, Audebertuloq;

Posteaque hunc Sporum catamitum, illam
infamem adulteram Parisiësis sartoris vxorem
rillimis suis parentibus anteponens, addit

Imò Vexelij procul valetè,

Et vale pater, & valetè frater,

Namq; Vexelij carere possum,

Et carere parente, & his & illis.

At non Candidula Audebertuloq;

Mitto reliqua, pudore enim impediore ne ascribitur
Etenim isti innumerabilia ex licentia sui Euangelii
impudenter admittunt, quæ à verecundis aduer-
sariis

Catholicis nō possunt audire. Sed qui discipuli illos priores diuinissimos Christi Apostolos abiecerunt, vt his duobus animalibus quouis hirco fordidioribus adhærescerent, an ij Gallorum vel Christianorum nomen merentur, quem ego recusem iudicem modò aliqua ciuili honestate præditum ?

7 Quod igitur in populo Gallicano præcipuè & primo loco spectandum dixi, hoc est, Christiana & Catholica religio; eius istos fratres inanissimos esse, perspicuis vti spero argumentis conuicimus. Vtque superius eos nihil de corporum resurrectione, nihil de animarum immortalitate & præmijs æternæ vitæ credidisse docuimus, ita quæ hic percurramus ab eius gesta, optimè probant facta externa cum interna fide, mores discipulorum cum doctrina magistrorum, messem cum semente, fructus cum radice, riuulos cum fontibus, vitam communem & viuendi consuetudinem cum Euangelismo & Calvinismo apprime congruere: vtque in doctrina nihil est Christianum, nihil nisi Saracenicū, impium, infidele, Epicuræum; ita in moribus vitæque, nihil est humanum, nihil nisi Turcicum, barbarum, agreste, bellinum. Prudentius Christianus poeta, longè alio spiritu quàm Geneuensis illa bestia carmina scribens, eleganter docet quam ob causam primi Christiani sepulchris tantam curam impenderent. Pagani quidem corpora Christianorum vastare, demergere, comburere saragebant, quò significarent nullam illis superesse resurgendi spem, in quo articulo Christianæ religionis cardo vertebatur. Christiani è contra vt denunciarent se de resurrectione esse certissimos, corpora suorum honorificè in sepulchris quasi ad expressum resurrectionis testimonium condebant: de quo pulchrè Prudentius,

7.

Ca. 4. §. 5.

Euseb. li. 5. cap. 1.

Z 4

Quæ

Prudent.
hymno in
exequijs de
sanctorum

Qua pigra cadauera pridem
Tumulis putrefacta iacebant,
Volucres rapiuntur in auras,
Animas comitata priores.

Quod quia firmissimè ab omnibus Christianis con-
debatur.

Hinc maxima cura sepulchris
Impenditur, hinc resolutos
Honor vltimus accipit artus,
Et funeris ambitus ornat.

Quare pri-
mi Christia-
ni sic hono-
rarunt cor-
pora & se-
pulchra
Sanctorum.

Quum autem vir aliquis sanctus vt martyr vel Apo-
stolus mortem obibat, quia eius altera eaque pri-
cipua pars iam nunc cœlesti beatitudine fruebatur,

ad quam suo tempore & corpus certissimè erato-
uehendum; idcirco huic corpori ornando vt pri-
iam quasi dimidia ex parte glorificato & de plera-
glorificatione securo, nullis sumptibus parcebat.

Id quod plurimum item & ad Christi honorem, &
ad religionis Christianæ confirmationem pertine-
bat. De quo egregiè aureum os D. Chrysostomi

Esai. 11.

Chrys. to. 2
aduersus
Gentiles.
Quod Chri-
stus sit
Deus.

exponentis illud Isaia de sepulchro Christi, Et est
sepulchrum eius honor. Locus (inquit) in quo Christus
positus est, licet valde angustus, augustior tamen & vni-
uerbilio est mille regum Palatijs, imò etiam regibus ipsis.

erit requies eius honor. Esaiæ 11. Nec in ipso solum, sed
discipulis etiam eius hoc contigit. Nam qui ducebantur &
circumducebantur, qui contempti erant & vincti, qui in-
merabilia patiebantur dum viuebant; vbi defuncti sunt,
regibus ipsis erant magis venerabiles. Etiam Roma que re-
bium est regalissima, relictis omnibus, ad sepulchra pisco-
ris (Petri) & pellionis (Pauli) currunt & reges, & principes
& milites. Ex quo alibi infert præclare cõtra Echni-
cos: Audebitis igitur horum dominum vocare mortuum, cuius
serui vel mortui terrarum orbis regum sunt protectores? Hac
est Christianorum fides, hoc verorum christianorum offi-
cium

Homil. 66.
ad populũ
Antioche-
num.

ris (Petri) & pellionis (Pauli) currunt & reges, & principes
& milites. Ex quo alibi infert præclare cõtra Echni-
cos: Audebitis igitur horum dominum vocare mortuum, cuius
serui vel mortui terrarum orbis regum sunt protectores? Hac
est Christianorum fides, hoc verorum christianorum offi-
cium

cium, & hoc à Christianis faciendum *scriptura diuina prophetarum* (inquit diuus Augustinus) *ante longissima tempora testata sunt.* Qui ergo & scripturis diuinis, & primitiuae Ecclesiae, & huic primario Christianae fidei fundamento se opponunt Calvinistae, an non propriè Antichristi dicendi sunt? Veteres quidem Ethnici quotquot de animarum immortalitate rectè crediderunt, sepulchrorum religionem magna item cura sanciuerunt, & vt aliàs admonui, poenam grauem statuerunt ei qui *bustum, monumentum aut columnam, violaret, deijceret, frangeret.* Quibus igitur supplicijs isti mactandi sunt, qui Apollolorum, Martyrum, & aliorum sanctissimorum Episcoporum monumenta, tam sacrilegè & tam immani in defunctos odio deuastarunt! Veteres Ethnicorum carnifices, illi qui erant ceteris impuriore, quum Sanctorum corpora in cineres redeuissent, exprobare solebant Christianis, *Jam videamus virum sint resurrecturi, & vtrum illorum Deus eos adiuuare & in manibus nostris eripere possit.* At Calvinistae illis Ethnicis milles nequiores, & animas mortales credunt, & suis tropis omnia scripturae loca de resurrectione eludunt, & planum est eos Ethnico spiritu martyribus ijs quos exusserunt insultare, quasi eorum Christus eos non poterit resuscitare nec ex istorum carnificum manibus eripere, qui Christum ipsum adhuc resurrexisse negant, & qui nunc Sardonicè ad eius resurrectionem probandam scripturas se cedere iactant. perinde quasi Christi ipsius resurrectio nisi istorum canum Saranicis mendacijs non posset confirmari. Lex est apud Turcas accuratè religioseque obseruata, *ne quis demoliatur, effringat aut aperiat sepulchrum alicuius Turcae, Mauri, Iudaei, Arabis, Persae, Gentilis, Christiani aut alterius cuiusquam. Qui secus fecerit, pana esto mors & indignatio principis.* Cumque Se-

Augustinus epistola 43.

Cicero li. 6. de legibus.

Euseb. lib. 5. cap. 7.

Hugonotus nequiores Ethnici.

Suprà fol. 305.

Theues Cosmog. li. 6. cap. 7.

Z 5 limus

Christiano-
 rum prin-
 cipum se-
 pulchra a-
 pud Tur-
 cas inuisi-
 tata.

limus Turcarum Imperator expeditionem in Regi-
 ptum faciens Iudæam transiret, & eius milites ab-
 quot prope urbem Gazarensis medici cuiusdam
 monumentum effregissent, suspicantes thesaurum
 illic absconditum, ciuesque urbis factum illud
 Selimum detulissent, is statim præcepit reos con-
 prehendi, & ex illis XIII. laqueo suspendit, tres
 palis suffixit, omnes sacrilegij participes magis
 ueritate interfecit, qui etiã Hierosolymis ingula
 sacellum Christianorum in quo extat monumen-
 tum Gortofredi Bullionij cum hac inscriptione
*Hic iacet inclitus Dux Godefroy Duc de Buillon, qui
 tam istam terram acquisiuit cultu Christiano, cum
 ma regnat cum Christo. amen.* nullum lapidem
 loco mouit, quin potius & sacellum hoc, & ali-
 rum multo celebrius quod *Sepulchrum Christi* dicitur,
 ubi post crucifixionem Saluator noster sepu-
 tus est, beneficentia magna profecutus, in eo & or-
 orauit, & veterem maiorum suorum consuetu-
 nem renouauit, præcipiens ne vel Christianis sacer-
 dotibus illa custodientibus, vel monumentis re-
 gum & Principum Christianorum quorum illa
 circumcirca magnus est numerus ulla à quocumque
 iniuria inferretur. Quod si illa Christi vel Prin-
 cipum Christianorum sepulchra, si monumenta
 illud Gortofredi Bullionij Caluinistis occurrissent,
 num isti Deo orationes illic suas obtulissent à
 sacerdotes Christianos à violentia illæ sos præstitis-
 sent? num quod filius Selimi Solimannus fecit, ab-
 quot aureorum millia Christianis locorum illorum
 rum custodibus distribuissent? Imò an non culte-
 des illos omnes execuissent, & varijs tormen-
 cruciatos occidissent, & monumenta siue Christi-
 siue Christianorum Principum quæcunque à fun-
 damentis diruissent? Atqui id quod fecerant in
 Gallia

Ibid. ca. 8.

Ibid. ca. 9.

*Vide Bel-
 forest. Cos-
 mog. vni-
 uers. Tom.
 2. pag.
 985.*

*Iouus hi-
 stor. lib.
 17.*

*Theues ubi
 supra.
 Caluinistæ
 Turcis im-
 maniores.*

Gallia, docet quid facturi erant in Iudæa. Qui suis regibus tam fuerunt truculenti, alienis Principibus nunquam futuri erant clementiores. Quique Christi Apostolis & Charissimis amicis se protestati sunt capitales hostes, Christo ipsi nihilo magis pepercissent. ideoque est euidens Turcam Hugonota, Mahometanum Calvinista, Sergium Beza, Halim Caluino, Sultanum Selimum Mahometis cultorem & æternum Christi persecutorem, Christianum esse Gaspere Colignio Calvinistarum rege eiusque ducibus longè meliorem, qui vnà cum suis sectarijs hactenus ita nihil moderatum, nihil humanum præ se tulerunt, vt simpliciter belluæ magis quàm homines & dici & credi mereantur, de quibus verissimè illud Lactantij de similibus dictum vsurpari potest. *Aspernantur corpora belluarum quibus sunt ipsi saniores, sibi que aded placent quod homines (& Galli) nati sunt, quorum nihil nisi lineamenta & summam figuram gerunt.* Nam quis Caucasus, que India, que Hyrcania, tam sanguinarias vnquam bestias aluit? quenam illa feritas, que rabies, que insania est, lucem viuus, terram mortuis denegasse? quam isti rabiem & insaniam erga plurimos viros & plurima Sanctorum corpora exercuerunt. Quod autem de vno eorum sacrilegio, euerfis videlicet sepulchris & eiectis sepultorum ossibus narrauimus, id non minùs abundè demonstrari poterat de alijs innumeris si locus pateretur per reliqua vagari, & singula cum Turcis & Ethnicis conferre. Semper enim pateret inter Ethnicorum quorumcunque perditissimum, & vulgarum Calvinistam, quoad religionem nihil esse discriminis, nisi quod fortasse nequissimo Pagano communis Calvinista est vt plurimum flagitiosior. Pagani cum sub Iuliano Apostata licentiam haberent quæ vellent contra Christianos

Lactant.
lib. 5. cap.
11.

Caluinista
magis sa-
crilegus &
crueliter
quam Iu-
lianus A-
postata.

Theodoret
hist. lib. 3
cap. 6.

Christianos agendi, *Ascaloni & Gaza, que sunt vrbes Palestina, primum virorum sacerdotij dignitate exornatos, & mulierum perpetuam virginitatem professarum reos discindunt, deinde sarcunt hordeo, ad extremum eos per deorandos obijciunt.* At quod veteres Pagani non volente & iubente Imperatore ausi sunt, id illi ui Pagani in Gallijs inuito & contradicente Galliarum fecerunt. Quod illi in vna vel altera be, id illi in multis vrribus, & alia his diuinitatam ferè Galliam patrarunt. Iulianus Apostata *ca. 11. ca. Ecclesiarum vasa in ararium regium inferri, & Ecclesie quam Constantinus edificarat, obserari mandauit, quò aditus ad conuentus illic agendos Christiani interderetur.* Eiusque quæstor Felix qui vasis Ecclesiarum eis colligendis præerat, eorum magnificentiam conuolatus, (neque enim habebant antiqui Christiani eiusmodi vitra & cupas tabernarias quibus Calumnista cœnaturi in suis synagogis vtuntur) cõtrouersiosè, *En inquit quàm sumptuosus vasis filio Maria profretur!* At isti etiam si cum Apostata Iuliano Imperatoriam dignitatem non obtinent, vasa tamen sacra in multis Gallie prouincijs conflant, nec obsecrando portas Ecclesiarum Catholicos ab eis aditus discohent; sed via magis compendiaria Ecclesiarum portis succendendo, vel suffossis fundamentis & immisso puluere tormentario eas funditus diruendo, conuentus Christianorum omnes prohibent, nec cum Felice in sacrorum vasorum magnificentiam iocantur tantum, sed ea suis sordibus feculentissime contaminant, nec verbis solum Maria filio insultant, sed eum verberibus etiam quoad pollutum, cū Iudæis afficiunt, & asino impositum atque alligatum, fœdioribus quàm olim Iudæi opprobrijs denudò vexant & crucifigunt. In finitum est si velim hoc modo omnia persequi, & singula horum facere.

nora cum veteribus Paganis aut Saracenis componere, nec est vti spero necessarium, quando si ex vngue leonem, multò magis ex tam vncinatis hamatisque & vnguibus, & dentibus, & rostris, facile est istas Harpyias & dracones aestimare.

8. Ex quibus omnibus quoniam si religionem & nomen Christianum respicimus, istos nihil minus quàm Gallos aut Christianos esse liquet; quoad obedientiam, & mores & animum voluntatemque Gallicanis legibus regibusque parendi, & Gallicanam rempublicam defendendi, ecquid in istis inest Gallicani sanguinis & spiritus, proximè iam examinemus: toto harum rebellionum & sacrilegiorum tempore, quanquam hoc ex antegressis fatis elucescit. Nam quin Regis & Parliamentorum omnium autoritas cum Ecclesia conspirauerit & ad Ecclesiam tuendam vires suas contulerit, nemo sanæ mentis ambigit. Extantque multa & regum, & Parliamentorum Parisiensis, Tolosani, Rothomagensis, Diuionensis, Burdegalensis & reliquorum tum contra hæreticos omnes generaliter, tum speciatim contra istos Apostatas edicta seuerissima iterum atque iterum repetita. Nec quicquam est clarius quàm inuitissimis regibus fortissimè contra nitentibus Parliamentis, hos tumultus, hæreses, seditiones, vastationes urbium, cruenta Hugonotarum cum rege & regijs ducibus commissa prælia in regno Gallie euenisse. Imò verò à primo huius Caluinismi iacto in Gallia lapide, omnia acta Caluinistarum quid aliud fuerunt quàm violationes & contempiones legum, quas suprema in Gallijs autoritas Regia & Parlamētatis sanciuerat: Quàm multa statuerat Franciscus primus contra hanc hæresim suis temporibus in Gallia serpere incipientem: Quàm multa paternis sanctionibus addidit Henricus

Seditiosum principium Caluinismo in Gallia.

*Histoire
Françoise
de M. Pig.
li. 5. ca. 10.
Belforest
hist. lib. 6.
cap. 22.*

cus II? Quid eius filius Franciscus II? Quomodo
quint) contra edicta Francisci & Henrici II. nocturna in
uitate Parisiensi & alibi audimus fieri conuenticula, in quibus
sacramenta contra ritus Ecclesie Catholica misistur,
tur, prohibemus ea in posterum, precipimusque dominis
quibus deinceps tales coetus & coitiones fieri penitus
ri, destrui, & in vastitate perpetua iacere ut nunquam
stea exedificentur. Huic regis edicto si fuisset obseruatum,
peratum, quem admodum potuisset Atheismus in Gallia
radices agere? Tantum vero abest ut huic sanctioni regie
Caluinistae paruierint, ut potius multo magis quam antea,
temporibus nocturnis tenebrarum opera peregerint,
concionando contra Ecclesiam Catholicam, Pontificem, episcopos,
& totam Ecclesiasticam Hierarchiam bacchando, quod est
ordinarium Caluinianae praedicationis subiectum. Deinceps
vero media luce eadem praetere audebant, & praeterea in
concionibus contra regem caeperunt nominatim inuechi, & liberos
quoque famulos passim spargere: non contra regem modò,
sed contra Deum primò, tam contra regem, principesque,
& qui regerant à consilijs, vel in regis aula vivebant: quibus
modis necesse erat malum ingrauescere. Et multa quidem
multis locis proditoriè contra regem, seditiosè contra Deum,
republicè impie contra Deum, gerebantur; sed tamen propter
reorum maximam multitudinem Concilio regis visum est cum
illis indulgenter agere, & meliora ab ipsis sperare in posterum. Ex
venia omnium praeteritorum scelerum Caluinianorum omnibus
facta est: exceptis tamen ab hac indulgentia concionatoribus,
ministis, & qui sub velordinationis coniurauerant contra regem,
reginam matrem, uxorem, fratres regis, principes, consiliarios, aut
contra statum reipublicae. Sed hoc decretum camino oleo
addidit

Ibidem.

Ibidem.

*M. Pig.
ubi supra
cap. 12.
Belforest
lib. 6. cap.
22.*

addidit, & incendium multo vehementius auxit. Ministri enim verè incendiarij & flabella seditionū, tum demum multò pluribus mendacijs, rithmis, famosis libellis, contra regem principēque regios emissis, & regem & principes toti populo, maxime Calvinianis quàm odiosissimos reddere satagebāt, & denique de rege principibusque vno impetu interficiendis consilia dira machinabantur. Sequuta est mox coniuratio Ambosiana, & quum insidijs fraudibusque quòd volebant non potuerunt consequi, in apertas rebelliones eruperunt, prælioque Dreusiorum vtrique parti & Catholicis & Calvinistis cruento, sed regi & reipub. cruentissimo decertarunt. Quumque postea incredibili perfidia, generosissimū Ducem Guisium Poltrorus Bezaē cōsilio & ingentibus aliorum promissis adductus obtruncasset, à rege inuito libertatem religionis sed certis conditionibus circumscriptam extorserunt. Ita ego celerius præteruolo, quia sunt lippis & tōsonibus nota, & quando iam de religione quod cupere se simulabant obtinuissent, eorū regiae maiestatis & legum patriarum contemptus declarat eos esse ex natura religionis suæ regibus legibusque rebelles, vt quæ deinceps contra ius fasque gesserint, nulla possint excusatione defendi.

Libertatem itaque quam desiderabant rex concedebat, sed ita vt non in vrbibus sed suburbij tantum vel pagis quos rex præscribebat, suos impios ritus agerent. Deinde vt ciuitas Parisiensis ab illis ministrorum concionibus & reliquis Calvinismi nugis esset libera. Quietè quidem sine molestia & perturbatione quacunque, tum in vrbibus alijs tum ipsa quoque Parisiensi Calvinistæ degere possent; at si cœnare vellent vel ministrum prædicatē audire, ex illis vrbibus ad loca destinata egrede-

M. Fig.
lib. 6. cap. 7.

2.
Libertate
religionis
concessa
Calvinistis,
& quibus
conditionibus.

3. egrederentur. Tum in Aula regis, nec cœnas nec conciones Calvinianas exercere liceret. Porro in suis concionibus, à maledictis in Catholicam religionem, principes, episcopos, & magistratus iactis temperarent, sacerdotibus molestiam nullam exhiberent, Ecclesias interceptas ijs restituerent, imagines sacras Christi & Sanctorum ne violenter frangerent, nihil contra pacem Catholicorum tentarent, sed eos veteri suo more Deum colere mitterent, & ipsi vicissim Calviniana ut vellemus.
5. Strina sectarios suos instruerent. Denique sub prelo textu conuentuum aut consistoriorum nullas sedite hominibus pecunias, nulla subsidia petunt equitumue imperarent, sed quoad eiusmodi conditionibus regi sua facta tecta manerent autoritas. Atque conditionibus Rex & Parlamentum se nouam religionem toleraturos sponderunt. Has conditiones quis inficietur & obseruatu fuisse faciles Hugonotis valde commodas? Qui enim post religionem Christianam in Gallia plantatam, nunquam habuerunt pagum, nullum suburbium, nullam domunculam, aut tugurium, in quo eorum hæresis vocem suam emitteret; ijs nunc in omnibus Gallia: prouincijs multa suburbia, molles, oppida, & plurimorum nobilium villas patet, quibus liberè fidem suam docerent, quanta erat gratia indulgentia? Quam si Catholici qui in Gallia nimis barbara tyrannide opprimuntur, proterea sua Catholica Christianorum omnium ratione possent multo durioribus conditionibus agi, quàm secum putarent humaniter agi, & eorum scrupulosè cauere ne conditiones datas transgrediendo, iustam ullam hæreticis vel leuiter exponendi præberent occasionem! Sed stultissime factum qui lucem cum tenebris, oues cum lupis, Christianos

Vide editionem apud la Vallib. 3. fol. 241.

an. 1568. mense Ianuarii.

Andegauum, Pictauium, Biturigas, magnam partem
Guennæ, & alia quæ enumerare longum est.

2.3.

Tantum verò abest ut à ciuitate Parisiensi aut aliis
etiam regis suis impietatibus contaminanda abstinere-
rent, ut non vertente anno in quo edictum illud
extorserunt, Parisijs in oculis Parlamenti, in
berrimo Christianorū festo, horrenda illa fami-

*Supra fol.
302.*

cōmiserūt quæ paulò ante narrauimus. Et magis
robore partes suas sciebant si Parisiensi
ciuitatem, & regis Aulam, quasi cor & cerebrum
primaria vitæ Catholicæ domicilia possent inuenire.

M. Prg. li.

6. cap. 19.

20.

edò acrius & seditiosius Ministri ijs in locis sua
serere contenderunt, ut nouis iterum atque
edictis opus fuerit ad eorum petulantiam coe-

4. iaciendis quod opus est loqui, aut ab ijs quæ
potuerunt abstinere ministri prædicantes, quæ
ut plurimum conciones maxima ex parte in
bus consumuntur. Et si Calvinistam prohibere
Pontificem Rom. missam religionem, & prædicare
Catholicos inuehat, perinde est ac si os illi ob-

as & planè inbeas obmutescere. Et ea ferè
quæ modò percurrimus, homicidia, sacrilegia,
literationes & euerfiones templorum, lacerationes
cerdotum, tragica & Turcica in Christum, in
ctos, in reges viuos & defunctos scelera, vel
vel proximo post edictum Ianuarij anno facta sunt.

Ceterum quemadmodum inferiores duces,
tes, & ministri, in alijs particularibus quæ ipsi
simum appetebant, occidendo aduersarios, præ-

do aliorum bona, vim inferendo vires & fœ-

debacchando in clerū & Pontificem, pro libidine

edictū regis eludebant: sic princeps eorū Colig-

qui nihil nisi regnum cogitabat, & cui aliorum
nium desideria ipsamque religionem deletere
gula

gebat, extremum illud quo regnū suum impedi-
batur, & creberrimè & audacissimè per rumpebat.

9 Proximo itaque post edictum illud & pacem
Aurelianensi obsidione soluta confectam anno,
quum maxime elucere debebat in isto homine pa-
cistudium eiusque erga regem obedientia, quæ
erant pacificationis antegressa primaria capita; il-
le statim regni sui fundamenta ponens, distribuit
totam Galliam vt alias annotauimus in prouin-
cias sexdecim, vnāquamque rursus prouinciam
in certas præfecturas, & harum quamque rursus
partitus est in Ecclesias quas vocabat, quarum
vnaquæque suum habebat Consistorium quasi se-
paratum iudicium confessum, ex ministro & certis
fratribus Euāgelij promouendi studiosissimis com-
positum. In singulis præfecturis instituit rursus ali-
ud Concilium quod vnoquoque mense coibat, &
de communibus Calvinianæ causæ rebus consul-
tabat. Quod illic fiebat referebatur ad Consilium
prouinciæ. Ab hoc rursus ascendebatur ad gran-
dus Consilium prouinciarum omnium, in quo
pauci homines ex omnibus prouincijs delecti com-
munia negotia tractabant, & fratribus erat instar
Parlamenti cuiusdam Parisiensis. Sed quartum
adhuc supererat Consilium reliquorum omnium su-
preмум & caput quod *secretum* dicebatur, cui Ad-
miralius non modò tanquam Rex, sed etiam quasi
Pontifex præsidebat: vbi de bello, de pace, de reli-
gione, de fœderibus Principum sine prouocatio-
ne statuebatur. Regno Calviniano ad hunc mo-
dum in suos ordines tributo, proximum erat com-
mune aliquod ærarium stabilire, sine quo nec in
pace nec in bello aliquid præclarè poterat admini-
strari, quum pecunia sit neruus rerum gerendarum,
sine quo frigeat & in pace consilium, & in bellis

9.

an. 1563.

Launay en
la republique
Chrestienne
lib. 2. cap.
13. §. 5. 6.

Gasp. Co-
ligny &
Caluinista-
rum regni
quo modo
fundatum
in Gallia.

Concilia.

*Pecunia
exalta.*

expeditio. Ergo statim ab Ecclesijs exigit quadringenta librarum millia, quibus collectis emitte in omnes partes suos exploratores, eosque in omnium principum aulis habebat vigiles. cum principibus Germanis coibat foedera, pensiones dabat militibus quibusdam Praefectis qui semper ad munus praesto essent, ut si quando de vrbe, castello, aut quouis loco magni alicuius momenti capiendo admonerentur, subito iniunctum munus caperent. Ex his autem Consistorijs & Concilijs & exploratoribus, praeter alia commoda id capiebat utilitatis, ut (quod in regno nouo stabiliendo potissimum habetur) aduersariorum suorum acta & molitiones, non solum in magnis Principum Aulis, sed etiam in ciuitatibus, minimisque Galliae pagis intelligeret. Consistorijs praeterea hoc officium iniunctum erat, non ut disciplinam Ecclesiasticam curarent, non ut verbum Domini Paulique epistolae tractarent, sed ut in disciplinam militarem incumberent, verba & iussa Admiralij exequerentur, ad eum de incremento fratrum, de numero pedum equitumque, & armorum, statis temporibus referrent. Si quis ditior esset & imbecillior, is tenuiorem sed robustiorem, & in rebus gerendis acutiorem suis pecunijs armaret. Si quis aetate defecta, & iuuenem suo loco sufficeret, omnes semper in praesentia starent, ut si qua *repentina contra infideles* (sic appellabant regem & Catholicos) *suscipienda esset expeditio*, sine mora efficerent quod a ducibus preciperetur. Hoc modo quum ad quatuor annos in Ecclesijs Caluinianis plene fuisset dominatus, tamque expeditionis illius quam intendebat tempus immineret, destinato misit ad omnia Consistoria, & concionatoribus mandat, ut singuli quoties fratres doctrina Euangelij instruerent, omisso Testamen-

*Consistoria.**Calignius
rex & pontifex.*

Testamen-

Testamento nouo uerus tantū, & ueteris eas solummodo partes interpretarētur, in quibus Deus Moyſi & Ioſue Iudæiſque terram Palæſtinam ingreſſuris præcipit, ut ſine vlla miſericordia Cananæos, Moabitæ, Philiftæos & reliquos idololatræ interficerent. Quo regis Colignij edicto ad Eccleſias perlatto, Miniſtri ſubito opus aggreſſi, declamabāt eandē eſſe Catholicorū & Cananæorū, eandē Caluinistarum & fidelium Hebræorum, eandem Colignij & Moyſis, Dandelotij & Ioſue rationē. *Judicij & ſeuariſſimis æterni ſupplicij comminationibus, incitabant auditores* ut alacriter contra regem Carolum inſurgerent. Dei ſiquidem cauſam nunc agi, ideoque ad perſonam hominis non eſſe conuertendos oculos, eos omnes Euangelium prodere & perduelles eſſe, contra diuinam maiestatem, qui quò minus hoc, faciant aliquos conſcientiæ ſcrupulos prætenderēt. Hæc eſſe bella domini, & contra infideles & præpotentis Iehouæ iuratos inimicos moueri, & que tanto debere eſſe reliquis bellis cruentiora, quanto minus hoſtibus Dei quam inimicis mortalium hominum parcendum eſt. Denique vniuerſis per omnes Gallicanas Eccleſias miniſtris hoc generale concionandi argumentum à Colignio iniunctum eſt, ut ea tantum è pulpitis ſonarent quæ idonea eſſent ad concitandos tumultus, ad irritandos & commouēdos auditores, & (ne à uerbis edicti diſcedam) ad belli contra regem gerendi cupiditatem *atque ignem in auditorum mentibus incendendum.*

Mette le feu en la teſte.

Rebus ita diſpoſitis, quū iam huic Caluinistarū Moyſi opportunū videbatur Carolū Cananæorum regem è medio tollere, contrahit occultè copias, & regem Meldis ex inopinato adoritur. Quanta autem cum difficultate rex Meldis paulò poſt mediam noctem elapſus Lutetiam profugerit, quam egrè

M. Tig. li. 7. cap. 1. Launay ubi ſup.

Hugonotarum manus euaserit, quoties rebellium
 equestres turmae Helueticorum peditatum perumpere
 conati sunt; quod praecipuum est, quam incredibile
 hypocrisis, periurio, simulatione, mittendis ad regem
 muneribus, equis, canibus venaticis, Colignius re-
 gem & regios in fraudem inducere laborauit ut
 cautos opprimeret, nec quicquam de comparandis
 dijs odoraretur priusquam nimis serum esset me-
 dium, haec omnia non est mei propositi narrare. Illud
 unum uideo, Hugonotas regi suo nec in ulla uel re
 nuissima re obtulerat, sed alium sibi regem constituit,
 sub quo contra verum Gallorum regem, opes, fortu-
 nas, sanguinem ipsum incredibile cum furore & per-
 tinacia sunt periclitati. Quamquam enim Admi-
 ralius ille Colignius se non regem sed *protectorem* suum
 diceret, regi vicissim *protectionem infidelium* relinquens
 atque ita à suis familiari loquendi consuetudine vo-
 caretur: tamen haec eius populi que hugonotici etiam
 declarant eum fuisse verum & absolutum Caluini-
 starum regem. Quis enim rex, quis monarcha maior
 unquam habuit vel habere potuit in facultates &
 vitam subditorum potestatem? Et qui vectigalia pendunt
 Colignio, Carolo regi pendere recusant, qui Co-
 lignio militare volunt etiam contra Carolum, Caro-
 lo autem officium militandi contra Colignium renu-
 ciant, eos Colignij non Caroli subditos esse quam
 est manifestum: Et ciuitates quae portas aperiant Co-
 lignio ducibusque ab eo missis, ut Montalbanum,
 Nemausus, Rochella, occludunt autem portas regi
 ipsi, vel fratri regis legitima cum potestate missi, hic
 Admiralius imperare non regem, quam est euidens
 & clarum: Qui in Gallia rege insciente nec consilio,
 quas libet describit equitum peditumque turmas,
 easque suis foederatis rebellibus, Aurangio & Lu-
 douico extra Galliam mittit, quis neget hunc regem
 esse

Elsewell
lib. 6. cap.
95.

Admirali-
us absolu-
tus monar-
cha Hugo-
notarum.

esse absolutum, & sub nullius alterius obedientia
 vivere? Denique quum Admiralius sua particularia
 Hugonotis & Calvinianis Ecclesijs edicta scribit,
 eaque Hugonotæ & Ecclesiæ magna cum reueren-
 tia suscipiunt, & accuratè exequuntur, regis autem
 Gallorum edicta & Admiralius effusè ridet atque
 contemnit, & Hugonotarum populus non magis
 quam Aesopi fabulas æstimat, hos duos reges Ca-
 rolum & Colignum, & Gallos & Hugonotas, cer-
 tum est non minus esse distinctos, quam Hispano-
 rum populus à Gallicano sefernitur. Quum Henri-
 cus tum dux Audius postea rex Rochellenses obsi-
 deret, illisque offerret honorificas pacis conditio-
 nes, Rochellenses responderunt se non posse pacem
 aliquam admittere particularem quæ non reliquos omnes
 regni fideles comprehenderet: se non minus obligari ut pro-
 curent bonum fratrum quam suum proprium: neque verò
 posse seipso ab illis seiungere, nec suam separatam quietem
 sectari, nisi unà separari vellent & à capite & à membris.
 Rubenite, & Gaddite, & dimidia tribus Manassæ: etsi à
 Moyse obtinuissent commodas sedes ultra Fordanè, obligati
 tamen erant in omnibus bellis suas cum reliquis fratribus vi-
 res coniungere. Quare hac ratione pacè cū rege & re-
 gijis noluerunt habere, sed ad extremū vsque susti-
 nuerūt obsidionē. Quūque quatuor post annos idē
 Gallorū rex Hæricus per legatū suū Monlucū epis-
 copū Valentini, Languedocēses Hugonotas ad pa-
 cem hortaretur, illi eadem ratione recusatū: se ni-
 mirū eiusdem esse corporis & cōmunionis cū alia-
 rū Galliæ prouinciarum fratribus Calvinistis, qui-
 bus nisi eodem modo consulatur, se non posse eos
 derelinquere & pacem cum rege habere, nisi velint
 ut putrida mēbra à cōmuni corpore præscindi. Qua
 similitudine (ut egregiè illis ostēdit prudentissimus
 Episcopus) se à reliquis Gallis distinctū esse corpus,

*M. Fig. li.
6. cap. 12.*

*Hugonotas
distinctus
populus a
populo Gal-
licano.*

*Poplin. lib.
33. anno.
1573.*

*Histoire de
la Val lib.
37. anno.
1578.*

distinctam répub. probant, nec se eidé capiti cū reli-
quis subesse, neque verò regé eorū corporis caput
esse, quādo hoc eorū corpus à reliquo regni corpore
rā lōgè abhorreret, ab eoq; multò magis quā corpus
leonis ab aquilino, & asini ab humano seiūgeretur.

Sed in tota tragædia Calviniana, ad demonst-
randum Calvinistas nullam habere cum Gallis &
rege Gallicano, vel etiam cum Christianis & corpore
generalis reipub. Christianæ communionem, nihil
est insignius praxi Ecclesiæ Rochellensis, vel etiam
eo longo & accuratissimo scripto quod ex communi
omnium ordinum consensu & sententia, in se-
lenni tanquam parlamento composuerunt & ap-
probarunt & postea ad omnes per Galliam fratres
emiserunt Calvinistæ Delphinates, Languedoces-
ses, & finitimarum prouinciarum, post interfectum
regem suum Colignium. Siquidem Calvinistæ qui
eo tempore Rochellam profugerunt, nobiles, igno-
biles, ministri, communi Prætoris & Senatus Ro-
chellensis decreto ad resarcienda quæ à rege populoque
Galliæ accepissent detrimenta, concluderunt eos vniuersos
omnes pro suis inimicis terra marique esse habendos, qui
aliam quàm Rochellensem religionem profiterentur, quo-
cumque illi statu vel conditione fuissent: valde inconsu-
deratè & Lutheranos Germaniæ, & ipsum etiam
ducem Bipontinum inimicorum suorum loco nu-
merantes. Quo decreto facto, armarunt naues pri-
uaticas, easque Rochellensis fidei militibus & duci-
bus instruxerunt, præcipientes vt ex æquo popu-
los omnes prædarentur, non solum Gallos quos-
cunque siue nobiles, siue mercatores Catholicos, etiam
pacatissimè erga Calvinistas se gererent, sed etiam alias
nationes omnes exceptis Anglis, aut qui authoritate
Principis Aurangij fœderati sui maria illa nauigarent.
Ad eò vt Calvinistæ isti omnia Franciæ,
Flau-

Respub.
Hugonota-
rum distin-
cta a rep.
Gallicana.

popul. lib.
34. anno
1572.
Conclurent
de tenir
pour enne-
mi tous
ceux qui
professent
autre reli-
gion que la
leur.

Quelques
paissibles
qu'ils pus-
sent estre.

Flandriæ, Hispaniæ, Portugaliæ & Angliæ littora
 perlustrantes, promiscuè ex Flandris, Francis, Hispani-
 nis, Portugallensibus, Italiisque prædam facientes,
 & sæpenumero quoque *fide Rochellensi* ipsos Anglos
 auarissimè (vt Angli saltem conquerebantur) despo-
 liantes, duos auri milliones intra quatuor menses
 corraferint. Qua summa etiam si ipsi vicissim ab An-
 glis ex Admiralijs Anglicani mādato perfidiosè per
 singularis cuiusdam amicitia speciem penitus exi-
 naniti sint (vt nihil est istorum Euangelicorum fra-
 trum fide infidelius) hoc tamen & decreto & facto
 solidè demonstrauerunt, & se populum fuisse à Gal-
 licano maximè distinctum, & suam rempub. non à
 Gallicana modò, sed à tota quoque Christiana repub.
 fuisse disunctissimam. Calvinistæ autem Del-
 phinates & reliqui illi, eodem tempore nouam peni-
 tus reipub. formam instituant, nouos magistratus,
 nouam politiam, nullam habentes vel regis Gal-
 licani vel Parlamentorum rationem, imò euidentis-
 simè Monarchiam hanc in popularem Democratiã
 peruertentes, quarum huius ad illam nulla esset re-
 latio. Sic autem nouæ reipub. suæ leges fundamen-
 tales aspiciantur. Post indictum exemplo Niniui-
 tarum ieiunium, & cœnam celebratam, iurant om-
 nes pro se & posteris harum quæ sequuntur legum
 perpetuam obseruationem 1. Donec Deo in cuius ma-
 nu sunt corda regum, placuerit mutare cor regis Caroli, &
 statum regni in meliorem formam restituere, aut exuscitare
 principem aliquem vicinum quem per virtutem & notas in-
 siges cognoscamus esse huius miseri populi liberatorem: in
 quaq; ciuitate & oppido Caput vnum vel Prætor eligatur,
 qui reliquis imperet tam in bello quam in politia civili. 2.
 Vnà cum Prætoře consiliarij 24. eligantur sine acceptione
 personarum, siue sint e nobilitate, siue e populo, siue ex ciui-
 bus, siue ex colonis, modo sint apti & habiles ad procurandũ

*Holmch.
 Strou. m
 Chron. An
 glia.*

*An. 1575
 Poplin. l. 32*

*Leges reip.
 Calvinista-
 rum in Gal-
 lia.*

1.

2.

3. bonum publicum 3. Præter hos 24. qui semper assistent regi
tori qui erit vigesimus quintus, eligatur præterea 75. qui
mul efficiunt numerum centenarium, qui item promissio
sumitur, siue ex ciuibus siue ex rusticis. Coram his
iudicabuntur in causis criminalibus, hoc est vbi quis dam
nus est ad mortem, exilium, vel membri alicuius mutila
nem. Sequuntur alia multa ad iustitiam & disciplinam
militarem huius noui regni pertinentia, digna
de quæ omnes Galliarum populi & principes anim
uertat: quæ quoniam in cõmunibus historijs ob
sunt, & nec ipsi Calvinistæ ea dissimulant, nolui
eis fusius exponendis hætere. Summa conclusio
mea est, Hugonotas in Gallia populum esse à veteribus
Gallis maximè distinctum vt olim Iudæi erant à
nationibus Syrorum & Cananæorum, quod & libere
confitentur, & his argumentis manifestè ostenditur.

10. Quod quum ita sit, non ego eis deinceps vertam
quod cum regibus Gallorum bella variè gererint, quod
populum Gallicanum in bello trauerint, quod Nobilitatis
Gallicanæ in prælijs & rebus obsidionibus, maximas strages
ædiderint, quod regem Navarrem Rothomagi, quod Ducem
Normaniam, Principem Daulphinum, Principem
Rochefurionium Duces Nemorosium, Longaunensium,
Niuernensem, tam patrem, quam filium, & generum,
Ducem Aumaliū, Conestabulum Memoransium, quod
Mareschallos Memoransium, Dauillium, Brissaccum,
Tauannum, Bironium, Montignionem, & alios innumeros
de prima Galliarum Nobilitate in iustis prælijs occiderint.
Iusta enim prælia vocentur, quæ apertis in campis,
hostili more, ducis regis sui Colignij sunt commissa,
in quibus quæ nihil aliud fecerunt, quàm quod nuper
Carolus V. & antiquissimis temporibus Romanis

Romani, quando contra Galliarum reges populosque demicabant, hoc est quoniam Gallos hostes suos hostiliter inuasunt, eosque quantis maximè poterunt cladibus affecerunt: huiusmodi bella, qualia erant illa Dreusij, Sandionisij, Iarnacense & alia, non magis Calvinistis, quàm Pictaviense Anglis, & Papiense Hispanis vitiosa reputabimus, nec propter istiusmodi mutuas vastitates Calvinistas Gallorum, magis quàm Hispanos & Anglos eorundem Gallorum hostes censebimus, qui ius sibi ut putabant creptum, vel iniurias illatas iure militari ut poterant compescebant. Sin verò in bellis gerendis Calvinistæ ius omnium gentium commune violauerint, si nec eam fidem præstiterint, quam Angli & Hispani Gallis, quam Galli Italici, quam Romani Carthaginensibus, & omnes populi ipso iure naturæ populis bello lacessitis servant, quàm iniquum est istos Gallos dicere qui maiori iniustitia & immanitate ad Gallos internecone delendos laborarunt, quàm vllæ aliquando nationes, quàm Romani ad Pænos perfidiosissimos & sibi infestissimos castigandos vsi sint! Sunt enim bellorum iura quædam, quæ & natura & populorum omnium consuetudo omnibus temporibus approbavit: qualia sunt non esse bellum iustum, nisi quod aut repetitis rebus geratur, aut denunciatum antea sit & indictum. Item illud. Si quid hosti promiseris, in eo fidem esse seruandam. Illud quoque quod sequitur: ij qui armis positis ad imperatorum fidem confugiunt, quamuis murum aries percusserit recipiendi sunt, etiam à quibusdam barbaris est aliquando neglectum, naturali tamen æquitati est valde consentaneum, & à Gallis, Hispanis & Anglis ferè semper vsurpatum. Sed in toto faciali vel alicuius populi vel omnium gentium iure, nihil est magis sanctum, nihil magis generali consensu receptum, quàm ut legati de pace faciendâ se-

*Hugonotæ
in bellis cō-
tra Gallos
gerendis nō
seruant ius
gentium.*

*Cic. Offic.
lib. 1.*

da secure vltro citroque commēnt, quod qui tollunt e mundo solem, tollunt e vita communitate societatem, sublataque omni pacificationis spe homines mortales immortalibus bellis implicat in vitam humanam paucis annis finitam miser Oceanum infinitum infundunt. Et quando vel Turca Christianorum principum, vel prius Christiani Turcarum legatos audire recusant Hugonotæ, regis Christianissimi missos de pacatos nec audire sustinuerunt. Quum enim Rochellenses de pace communi tractatarum vicinorum & ipsis Protestantibus amicis mandarat rex Carolus, eum Rochellenses profusere, aut alloqui, aut vltos cum eo habere sermone obstatate recusarunt. Nec plurimum laborat reschallo Bironio, & vt legatus admitteretur principum omnium morē allegate, quicquā voluerit concedere, illud Bironio respōdentes, alia assessorum legatorum qui sunt missi à principibus vbi semper vana fidelitas obseruatur, aliam eorum qui sunt missi à principibus subditos. vnaque adijciunt periculum esse ne legati aditu, refrigerentur suorum animi à bello eadem qua alacritate administrando. Quo responso manifeste declararūt se hostilius erga regē affectos esse, quos Turca aut Paganus aliquis Princeps est erga Christianos, neque verò se vllam vnquam pacem cum eo habituros. In eaq. obsidione sæpenumero generalibus populi & Ministrorū suffragijs conclusum est, nunquam esse cum rege & regijs de pace colloquendum, nec vltos in urbem recipiendos legatos qui de pace acturi venirent; in quo ita praestant Ministri & populus Rochellensis persistenter contra ciuilem humanitatem & ius nationum omnium vt propterea Lanœus satis celebris Dux & factionis Calvinianæ fidissimus, quemque Rochellenses sua

*Hugonota
recusant ad
mittere legatos regis.*

*Poplin. lib.
32. fo. 127*

*Ibi. li. 33.
fo. 240.*

militiæ principem effecerant, indignitate rei commotus præfecturam relinqueret & ab vrbe discederet.

Et tamen multò ab eis honestius factum esset & ad gentium omnium morem proprius, vt penitus à suo colloquio regis legatos excluderent, quam vt eos primum tanquam legatos insidiosè admitteret, & mox tanquam publicos hostes submissis militibus crudeliter inuaderent, quod eodem ipso tempore fecerunt. Quam enim rex eorum incredibilem furorem sua patientia frangere conatus, nouum subinde legatum virum nobilem mittere non desisteret, & ille quamuis saluum conductum à Præto-
re Rochellensi per diu obtinere non potuit tandem tamen impetrasset, & Marecalli Bironij operâ cum præto- & senatoribus quibusdam ad Tadonem Rochellæ vicum colloquutus fuisset: proxima nocte dum in hospitio securus quiescit, subornati quidam Rochellensium milites hospitij portas effregunt, quosdam eius famulos occiderunt, legatum ipsum in lecto iacentem vulnerauerunt, equos, pecuniam, omnemque eius suppellectilem asportarunt. Quique hoc iniquissimum scelus perpetrarunt, apud Rochellenses de eo tanquam pulcherrimo & maximè Euangelico gloriati sunt, maximamque propterea famam & popularem plausum sunt consequuti. Quòd si Gentiles bellum iustum esse negauerunt quod non esset indictum antea & denunciatum, isti qui in alta pace clarissimas totius regni vrbes occuparunt vel per insignes fraudes vel impudentissimam regiæ autoritatis simulationem, vt de Rothomago, Aurelijs, Pictauio, Turonibus, Biturigibus, Lugduno, & reliquis omnibus ciuitatibus quas prima rebellione inuaserunt notissimum est, qui postea Meldis sub specie supplices libellos offerendi

*Hist. de la
Val. li. 2.
an. 1572.
Belfor. 1. 6
ca. 15.*

*Legati re-
gi perfido
se uo. 15.*

*Vrbes con-
tra sui gen-
tium occu-
pate.*

offerendi regem suis armatis copijs tantum nõ circumcluserunt, & nec opinantem turmis equestribus adorti sunt tum quum maximè pacis studium prætenderent, & missis ad regem oratoribus suis iuraret se nihil minus quàm de bello cogitare, quemadmodum ista bella non sunt multò iniustiora, quàm quæ olim Romani aut Angli Gallis intulerunt?

II.

II. Nemo fuit Romanæ ciuitati hostis vnquam grauior quàm Pyrrhus rex Epirotarum, & tamen Romanus per fuga fuisset pollicitus se veneno necaturum, Senatus per fugam Pyrrho tradidit. *Ita ne hostis quidem, & potentis, & bellum vltro inferentis interitum cum scelere approbavit.* Et quãdo auditum est de Romanis, vel Græcis, vel Macedonibus, quod hostem submittentem se & receptum in fidem intererint? At Calvinistæ modò principes & nobiles viros occidere possent, de iure vel iniuria, vtrũ enim fraude & periurio, aut quouis atrocissimo scelere cædes fuisset copulata, omnem curam & cogitationem proiecerunt. Quis fuit aliquando princeps defensa contra Imperatorem Carolum Meti, repulso ad Rentium eodem Imperatore, & recuperato ab Anglis Caleto totaque illa ora maritima, respub. Gallicanæ Frãncisco Duce Guisio vtilior, aut ob Gallici nominis splendorem apud exterarum nationes diffusum illustrior? Aut quis fuit propter singulares virtutes non solum veris Gallis, sed etiã infensis hostibus, Hispanis, Germanis, atque Italis eodem principe amabilior? id quod funeris eius mærore indicatũ est. Et tamen quis ignorat quẽadmodũ ille humanissimus princeps ab homine Calvinista, cui tamen antea, & eo ferè ipso momento temporis maxime fuit beneficus, sceleratissimè & perfidiosissimè occisus est per suasionem Gasparis Colignij & Theodori Bezæ, etiam tum quum de pace tolerabili hæ-

Cic. de offic. lib. 1.

Principes Gallia & viri nobiles ab Hugonotis contra sui gentis casu.

Franciscus Dux Guisus.

M. Pig. lib. 1.

reticis

reticis concedenda operam suam quàm maximè im-
pendebat. Marechallus Sactandranus inter prin-
cipales Gallicani regni bellatores numeratus, & à scri-
ptoribus externis plurimùm propter insignes victo-
rias commendatus, quemadmodùm est in bello Dreu-
fio interfectus? Num in ipso prelij ardore pugnavit?
nequaquam, sed postquam fide data & accepta se
capiendum præbuisse, quomodo si egissent cum
Condeo Catholici, nunquam is alteram in Gallijs
rebellionem contra regem excitasset. Mottegon-
drinus in Delphinatu præfectus generalis, quàm bar-
bare à Calvinistis occisus est, & ignominiose per
totam Valentiam tractus, & deinceps ad fenestram
domus suæ suspensus, postquam Evangelica, hoc est
Satanica fide omnem ei benignitatem fuissent poli-
citi, si se inermem eorum fidei vellet committere?
Charrius Chiliarcha veteranus Gallorum qui in
Italia contra Hispanos militauerant, quòd esset Hu-
gonotis infensus & Catholicæ religionis studiosus,
quemadmodum occubuit? Media luce, media fere
ciuitate Parisiensi, à Briquemaltio cum armata
Hugonotarum cohorte derepente inuaditur, & mul-
tis vulneribus perimitur; fremente non sine causa
tota ciuitate Parisiensi, & clamante ruituram ne-
cessariò rempub. Gallicanam si ita nequissimis re-
bellibus fas esset fortissimos regis & regni præfectos
militares occidere, ipsis autem interdictum esset
sumptis armis tam luculentas iniurias vindicare.
Eo enim tempore arma Parisiensibus fuerant iussu
regis adempta. Terridas regij in Nauarra exercitus
dux primarius, Sancolumbus, Bassillon, alijque per-
multi partim equites Ordinis, partim clarissimi mi-
litum præfecti, quò post certas compositionis leges
se Mongomerio dedidissent, contra leges & fidem
tam obtruncati sunt & ignominiosissimè per com-
pita

*Marechal
Santlan-
drae.
& alij per-
mu. 11.*

*M. Pig. li.
6. ca. 10.*

*Ibid. lib. 6.
ca. 20.*

*Belfor. li. 6
ca. 10.
Pigu. li. 3.
ca. 11.*

*Ibid. li. 7.
ca. 14.*

pita

*Ibi. li. 7. c.
28.*

pita raptati. Castellopræus præfectus S. Michaelis in ora Pictaviensi, capto cænobio ab Hugonotis postquam de redemptione cum illis transegit, captus est cum alijs quadringentis. Ad quorum ducenda cadauera in monasterij claustris acerrime iacentia, porci & canes immisi sunt, cænobium à fundamentis dirutum, quod vnicum erat illius ræ antiquitus contra Hispanorum & Anglorum maritimas incursiones propugnaculum. Nec non militi perfidia cū alijs præfidiarijs in cænobio S. Martini prope Samurium in ripa Ligetis actum, quod cum Admiralijs frater Dandolitus aliquot diebus oppugnasset, & illi honestis conditionibus se dederent, Dandolitus Hugonotica fide eos contempnens, fortissimum præfectum Haium cum ducentis militibus in frustra concidit.

12.

Sed quid ego perfidiæ exempla particularia confector quæ sunt innumera? Aut quam illi regis præfectis, equitibus, ducibus, fidem seruant, qui

*M. Fig. li.
7. ca. 17.*

infœderibus cum rege fidem omnem quamuis religione datam leuissimè contempserunt! Imo quæ

*La vie de
Lecestre in
fine.*

*Hugonota
in fœderibus
cum rege*

(vti de quodam illorum fratre, tyrannidis Anglorum principe, nuper verissimè scriptum à multis Anglis asseritur) tum sanctissimè iurant, cum seceratissimè proponunt fallere, & iuramentis fratribusque in nullum alium finem vtuntur,

*Gallorū ser-
uandis per-
fidiosissimè*

vt simplices Catholicos iuramentis eorum magnum aliquod pondus inesse suspicantes, etiam & perniciosius circumueniant! Secundam

an. 1568.

cificationem Carnoti rex magno suo detrimento cum Hugonotis fecit, in eum tantum finem vtentis

*Vide eadē
ent. histoire
de la Val.*

l. 78. 277

art. 10. 12.

pulus à rebellibus & Germanis crudelissimè vtentis, tandem aliquando respiciens Conditiones erant Hugonotis admodum gratas & honorificæ: inter alias duæ ad regni quietem

regis securitatem spectantes. altera continebat ciuitates praesidijs militaribus liberatas pristino esse statui restituendas, altera Admiralium debere ab omnibus extra, & intra Galliam foederibus discedere. Huic pacificationi iterum atque iterum iuramentis confirmatae quam religiosè & quandiu stetit Admiralius? Eo ipso nimirum mense quo pax confecta est, misit suos actores in Germaniam, qui eosdem Germanos auro Gallicano iam ante sibi deuinctos, nouis rursus praemijs & maioribus ad aliud bellum breui inchoandum obstringerent; ministris, consistorijs & synodis praecipit, vt in praedicando solenne suum tenerent, videlicet quum fratres ad audiendum verbum Euangelicum vel cœnam peragendam conuenirent, eos contra regem vt infidelem, & contra Catholicos tanquam Cananæos & Iebusæos totis ingenij viribus incenderent. Sancerras, Montalbanum, aliaque loca & ciuitates multas, in Prouincia, Delphinatu, Languedoca, quas belli tempore inuaserat, hoc pacis tempore contra edictû praesidijs suis Hugonoticis tenuit. Rochellenses ab eo instructi, non modò ordinaria regi subsidia pendere noluerunt, nec modò gubernatorè veterem regia cû auctoritate venientem repulerunt, nec modò Catholicos incolas ex edicto in suas domos & bona reuenire prohibuerunt, sed etiam quæ priore bello flagrante, contra regē instituerunt noua vrbes suæ propugnacula, moles, aggeres, & munitiones, ea nunc quam acerrimè continuauerunt, & terra latrocinium, mari piraticam effusè exercuerunt. Admiralius interim Euangelica libertate edictum regis interpretatus, quasi à foederibus omnibus extra & intra Franciam discedere, idem valeret atque quam plurima posset intra & extra Galliam foedera coire, vbi in Germania quod cuperet effecisset, & in Gallia per ministros factio-

B b nem

*La Val. li.
3. fo. 280.
Histoire de
Pig. li. 7. c.
12. 13.
Belfor. li. 6
ca. 187.*

*Supra fol.
378.*

nem suam multò magis quàm antearoborauerat
 (id quod huius anni exitus declarauit) militum
 gliam fratrem suum Cardinalem Apostatam, cum
 cum regina & eius Concilio (tebus Hugonotum
 contra rempublicam Gallicanam, uti holtem
 lia decuit semper fauente) negotium suum
 Misit item ad rebellem Aurengium aliquot
 tum equitumque turmas ut is vicissim cum
 esset suas auxiliares copias Admiralio submis-
 qui etiam expectationi eius non defuit. Ergo
 regis pacificatione tantum roboris sibi com-
 uit Colignius, ut paucis post mensibus in
 maximum exercitum instruxerit, è Germania
 cem Bipontinum cum peditum sex, equitum
 ferè millibus acciuerit, ex Anglia multa tor-
 aenea, pulueris tormentarij tria millia, & libras
 quingenta millia in stipendium militum accepit.
 è Flandria Aurangij frater cum non mediocri
 mento ad eum accessit, qui etiam in preliis
 turano strenuam & egregiam Colignio
 gonotis operam nauauit. Hoc exemplum
 sim, satis demonstrat Calvinistis nullam
 deribus conscientiam, nullam fidei sanctitatem,
 ratae sanctitatem. Sed quemadmodum
 quidam historicus Scotus suos Scotos con-
 tes inducens, fœderum (inquit) sanctitas, & iuramentum
 direligio, & pœtorum conuentorumque fides, inter
 firmissima sunt vincula; inter malos (Hugonotas
 ta opportunitate ad fallendum retia: id in Calvinistis
 mnibus, Flandris Francisque potissimum, Ap-
 oraculo esse verius tota nostræ tempestatis
 luculenter declarat. Ergo quid ego Anglos, quid
 spanos, quid Romanos, quid veteres ethnicos
 memorem longe fidelius suis fœderibus pacis
 stetit, quando isti Calvinistæ nihil aliud quam

*La Val. li.
950. 372.*

*10000.
Angl. 071.*

*Buchan. hi-
stor. Scoti-
ca lib. 14.
pa. 472.*

ierant, dissimulant, mentiuntur, & fide vtuntur
 tanquam sola esca, & quasi Sirenum cantu, quod
 incautos & credulos Christianos suis retibus in-
 duant.

Cerrum quidem est vnicam Gallicanam vnus
 anni historiam plura suppeditare improbitissime per-
 fidiae exempla, quam quis ex omnibus Annibalis &
 Carthaginensium cōtra Romanos bellis & fœderi-
 bus poterit colligere. Et tamen apud antiquos nihil
 erat famosius perfidia Punica: sed quæ à perfidia Cal-
 uinistica & peritio Hugonotico tam longè abest,
 quam cœlum abest à terra. Et Annibal Pœnique ty-
 rones videri possint sicum Colignio & eius affeclis
 ueteranis in fraudando & peierando ductorib. con-
 ferantur, quorum etiam ipsa religio tota his fraudi-
 bus & rebellionibus inseruit, hocque Græcos à fide
 Deo, Ecclesiæ & principibus data liberat. Est enim
 pulcherrimū illud axiōma & in istorum mentibus
 altè in hærens, quo monachos & apostatas ab obe-
 dientia & fide quam in Baptismo Christo, & castita-
 te quam voto Ecclesiæ promiserunt, eorū Apostolus
 Ioannes Calvinus excusat. *Fracta (inquit) fidei & per-*
inrii accusantur, quod vinculū (vt creditur) insolubile quo e-
rant Deo & Ecclesia alligati abruperunt. At ego nullū fuisse
vinculum dico, vbi quod homo confirmat Deus (Caluinia-
nus) abrogat. Deinde vt demus fuisse obligatos quum igno-
ratione Dei & errore implicati tenerentur, nunc postquam
veritatis (Caluinianæ) notitia sunt illuminati, simul
Christi gratia liberos esse dico &c. Quibuscunq; ergo Chri-
stus Euangelij luce affulget, non dubium est quin ab omni-
bus eos laqueis expediat, quibus se per superstitionem in-
duerant. Hæc generalis est Euangelij Caluiniani di-
spēlatio, per quam eius cultores omnes vt primū
 Euangelica luce sunt illuminati, statim solūtur ab
 omnibus fidei, votorum, & obedientiæ vinculis

*Calvinus li-
 berat suos
 sectarios à
 prestando
 iuramento*

*Calu. insti.
 li. 4. ca. 13
 §. 21.*

*Supra foli
 293.*

*Caluinista
non possunt
seruare fidē
iurata ali-
cui principi
Christiano.*

*Vide edictū
m. Val. li.
25. f. 694*

Lanoüs.

*Histoire de
Poplin. l. 27.
fo. 203.*

quibus vnquam Deo & Ecclesiæ, multò magis prin-
cipibus, magistratibus, & reip. se alligauerant. Hoc
enim liberum & licentiosum euangelium nulla pa-
titur iuramentorum vincula sibi circondari, quibus
in aliqua obedientia per votum vel fidem datā eius
sectatores contineantur. Huius autem axiōmatū
Theoriæ proxim si quis videre desiderat, abudē
desiderio vel hoc vnicum exemplum satis faciet.
Rochellensibus in summas angustias adductis, a re-
ge Carolo datum est pacificationis edictum, in quo
etiam si conditiones & quoad conscientiam dō-
gionem Caluinianam, & quoad priuilegia hominū
que, & quoad omnia quæ ipsi opinor Rochellensibus
expetebant, valde fuerunt amplæ & commodæ, illi
autem regi vicissim illud vnum pollicebantur vti
pace viuerent, & cum alijs rebellibus suas cōtra re-
gem vires ne consociarent, tamen post amotum ab
vrbis mœnibus regium exercitum, per paucos mē-
ses effluerūt quum veteres suas rebelliones in quibus
iam ab Euangelismo suscepto enutriti fuerant
renouarunt. Quum enim Sancerrenses, & quidam
alii in Languedoca qui regis edictum obstinatē
mē respuebant bellō peterentur, Lanoëus & Mar-
bæus clari nominis Caluinistæ duces, per speciem
celebrandæ cœnæ (ita rem narrat ipso-
rum fratrum) Rochellam ingressi, Rochellenses ad bellum denuo
instaurandum hortantur. Qui quum responderent
nullam sibi suppetere causam iustam, vt qui fuerant lib-
ertate conscientia, & religionem publicè exercerent.
Lanoëus contra persuasit id satis non esse. Quum enim
eam libertatem vi à rege extorsissent, sine questione Regem
eam esse erepturum vbi primum daretur opportunitas. De-
inde cogitarent Ecclesiam Dei & congregationem fidelium
(Caluinistarum) non esse nisi vnum corpus, ergo bellum quum
sibi a tribus inferebatur, cum Rochellensibus eadem operā gerere
Filiis

Fides quidem seruanda est quam regi dedistis. Fateor hanc esse regulam generalem: sed alia quoque est regula non minus certa neminem teneri vt seruet illud quod non est in sua potestate, vel quod seruatur cum periculo proximi sui, multo minus potestis seruare promissum cum detrimento glorie diuine. Imò dicimus præterea duplicari peccatum, si quis talia promissa præstiterit. Herodes stulte promisit filia, caput Ioannis Baptistæ, &c. Hæc persuasio ex ipsa schola Ioannis Caluini & ministrorum concionibus eruta, & perfido huic Euangelio apprimè congruens, ita subito inflexit animos Rochellensium, vt fœdus vel pacificationem quam cum Rege mense Iulio proximè antegressi fecerant, mense Ianuario proximè sequenti violarent, & reiecto Rege, nouum fœdus veteri contrarium cum Lanæo & Mirambæo contra Carolum regem percuterent. In quo illud ego semper aduertit diligentissimè à Christiano lectore cupio, non tam quòd Caluinistæ in fœderibus his erga regè & christianos omnes perfidiosissimi sunt, sed quòd officio, quòd conscientia, quòd Euangelica doctrina ad eam perfidiam impelluntur, idque ita, vt non esse regi & Catholicis perfidiosum, hoc sit in eorū Euangelismo non simplex sed duplex peccatum, vt quamdiu in hispania cōtra Arianos, in Flandria contra Anabaptistas, in Frãcia contra Trinitarios & Libertinos, in vlla Europæ parte contra vllos Caluinistas & hæreticos lex aliqua viget, tam diu Galli, & omnes vbique Caluinistæ ex præcepto Euangelij & doctrinæ suæ tenentur regibus suis esse rebelles, & inuitis regibus fratrum causam promouere. Neque enim fides regibus iurata, seruanda est cum periculo proximi & detrimento glorie diuine, quæ maximè scilicet imminuitur, si fratres Caluiniani aut aliqui ex numero fidelium hæreticorū, qui omnes efficiunt vnã congregationē & corpus, etiam-

Nota.

si maximè horrenda scelera perpetrent, vllis tamen supplicijs coërceantur. Et quibuscunque *Euangelij* Calviniani *lux affulget*, non dubium est Calvinianis ce, quin statim omnibus iuramentis obedientia & fidelitatis, quæ Magistratibus, vel Ecclesiasticis civilibus præstiterunt, exoluantur. Hæc enim cula etsi *homo & lex hominum confirmat*, tamen *Dei & lex Evangelica* iuxta horum disciplinam ab omni Ergo ad superius illud quo *DEVS* in istis framm omnia operari, eosq. ad *omnia quæ admittunt* *re* asseritur, si hoc adiungimus, quod istorum quo religio, fraudes & rebelliones docet, quod istorum Evangelium cominatur diuini iudicij terrore, quis fidem datam regibus Catholicis seruet, quæ iuramēta & fœdera quantâvis religione sancta nihil valere, sed perpetuo factioni suæ stabiliendæ conuincere volunt, & peccatum multiplex esse definiunt, quis regibus pareat, & fœdera pacta non relinquit, quando id fratrum Euangelicorum commodis non oportunitum; hoc (inquam) ad superiora admissum, quæcto, quid mirū est istorum perfidiam religione monitâ & ipsius Dei autoritate roboratâ, populorum quorumcunque, vel Pænorum, vel Turcarum, vel Iudæorum perfidia esse infinitis partibus in hâc liorem. Quemadmodum igitur illa ciuitas multo est fœdior & inquinatior, vbi adulteria & herœcunia publicis ciuitatis moribus licitè fieri possunt (quod nusquam opinor terrarum sit) quàm vbi contra leges, hominum furore & audacia talia delicta quando flagitia concipiuntur; sic iste Euangelicorum grex, apud quos lege, religione, & Evangelica doctrina, fas, adeoque & gloriosum habetur peierare, vota rumpere, fidem frangere, fœdera violare, quod ante hanc corruptissimam progeniem nulla in orbis terrarum natio probauit, Christianis haberi debet

Supra fol. 281. 283

*Calumniosè
necessario
omnibus
Paganis
perfidiosio-
res.*

detestabilior quavis Paganorum & Canibalum vel nequissima gente: ybi etsi hæc aliquando hominū nequitia & improbitate fiunt, lege tamē & religione non defenduntur, tanquam honeste facta & laudabiliter.

13. Vt autem in istorum actionibus omnia inter se apte quadrent, & extrema primis iusta proportione respondeant, quemadmodum erga Christianam religionem, erga Ecclesiam, erga Sanctos, erga sacerdotes nihil præ se tulerunt Gallicanum & Francicum, nihil piū & moderatum, nihil quod non sit Turcicum & Saracenicum; item contra regem Gallorum, nihil fuit illis magis infidele & proditorium, nec contra nobilitatem Gallicanam quicquā magis immane & barbarum; ita in modo belli contra promiscuam multitudinem, contra viros & fœminas & infantes gerendi, in nullis vnquam annalibus, non si omnes historias omnium bellorum quæ externi hostes cum Gallis gesserunt perlustres parem reperies barbariem & in miseris hominibus crudelissime trucidandis belluinam potius quā hostilem feritatem. Oppida quæ eos admittere reculabant, interfectis incolis incendio absumere leue quiddā & vulgare erat. Ceperunt oppidū Mōtbrisonem Forestiæ, in eoque duodecim viros nobiles ex altis murorum pinnaculis in terram iecerunt præcipientes. Præter aliarum fœminarum magnum numerum, nouemdecim illustres fœminas vi stuprarunt, mactarunt infantulos in vlnis matrum vagientes, & plusquam octingentos Catholicos postquam se eorum fidei commississent trucidarunt. eademque Evangelica mansuetudine in plurimis Prouinciæ & Delphinatus oppidis vsi sunt. In pagis circa Aurelias omnia cæde & sanguine funestant, & viris & mulieribus promiscuè interfectis.

13.

*Barbara
Hugonorum
immanitas
cõtra
populum
Gallicanū.*

*Histoire de
M. P. g. l. 7
ca. 9.*

*Ibid. lib. 6.
cap. 14.*

Ibid. ca. 9.

Bb 4 Quen-

Quendam autem vicum cum vastaturi intrassent, & pueruli multi praesidij causa in Ecclesiam fugerunt, isti boni fratres eos insecuti ignem in Ecclesia miserunt, eaq. deflagante quum infantes per fenestras elapsi fuissent, rursus ab istis correpti sunt & in modicas flammis proiecti. Sed ut breuitatis studio qua minora oppida & minorum ducum res gestas transeam, Angolismum ubi rex Colignius cum suabatur aula adeamus, ubi & propter regis praesentiam maior iustitia, & propter urbem voluntariam, fidemque Colignij de omnium hominum quiete & libertate interpolitam, maior expectari potest humanitas. Caeterum ut supra demonstrauimus Angolismo quoad Ecclesiasticos nihil fuisse miserabile & horribilissimum est eodem Angolismo quoad laicos cuiusque ordinis nihil fuisse calamitosius. Quorumque arboribus alligatos sclopetis traiciebant, aliosque capita praecidebant, & quum ludere vellet pro his vrebatur. Qui loco regis Caroli ciuitati toti praesidebat & ius dicebat, eum isti iuris & iustitiae hostes arripuerunt, & funibus tanquam canem ligatum in sua ipsius domo sordidissimis culinariae officijs manciparunt. Postquam domum eius auarissime expulserunt, ipsumque innumeris opprobrijs & verberibus turcicis remigis instar lacerassent, tandem laqueo suffocarunt: quem propter summas virtutes & mirram integritatem multi ex Protestantibus ipsis qui omnem humanitatem non exuerant funditus, postea luxerunt. Vxorem regis quoad criminalia praefecti, viduam septuagenariam comprehenderunt, & capillis per urbis plateas inhumanè, spurcè, & improbissime raptarunt. In vicino pago foeminam nobilissimam quae eos per diu laute acceperat illisque deliniendis magnos sumptus impenderat, hac tandem compensatione remunerant, Post co-

*Ibid. li. 7.
ca. 14.
Launay en
la replique
Chrestienne
li. 2. ca. 10.*

*Supra fol.
359. 360*

*Leutenant
general du
Roy en la
justice.*

*Leutenant
criminel.*

nam

nam opiparè à tam liberali hospita ipsis factam, vi-
no ciboque eius saturi, magnam argenti copiam
postulant; non credenti eos seriò agere vim minas-
que intentant, recusanti quod volebat tradere, igni-
tum ferrum adhibent, eo plantas nudas aliasque
corporis partes incredibili tormento adurant, &
deinceps eodem ferro carnem immanissimè con-
cerpunt. & ad extremum cruentatam & moribun-
dam dimittentes, & quicquid inuenire poterat auri
& argenti corridentes, domum penitus dispolia-
runt. Immensum est & nimis fœdum singula per se-
qui. Vt paucis absoluam, historici, alij qui fideli au-
ditione res illic gestas acceperunt, alij qui rebus ge-
stis oculati testes interfuerunt, triplici potissimum
mortis crudelissimæ genere Angolismenses ciues &
vicinos ab istis interfectos fuisse recensent. Primū
erat, quod olim à Mezentio tyranno inuentum est,
& post Mezentium à nemine vt opinor vsurpa-
rum, qui

*Tria gene-
ra summa
crudelita-
tu vsurpa-
ta Augo-
lijm ab
tiugenotis*

*Laurey
ubi supra
& hist. de
M. P. g.*

Mortua quin etiam iungebat corpora viuīs,

Componens manibusque manus, atque oribus ora:

& demum nihil subministrans vnde viuerent,

Sanie tabo que fluentes

*I.
Virgilius
Æneid.
lib. 8.*

Complexu in misero, longa sic morte necabat.

Hoc ab isto Mezentio hi valde dociles ad nefanda
quæque à quouis magistro haurienda discipuli per-
didicerunt, nisi quòd eius inuentis suam quandam
inhumaniorem crudelitatem addiderunt. Ille enim
viuos iungebat mortuis, vt viui mortuorum si vel-
lent carnem manducarent, at isti viuos cum viuīs
ita colligabant, vt alter alterius viuentis carnē dif-
cerperet, vel fame contabesceret. Imò quum alter
alterum deuorasset, postea nihilo minus fame pere-
undum erat. Alterum & tertium genus nescio an ab
aliquo veteri tyranno acceperint, an ipsi potius à 2.

B b 5 suo

fuo Evangelico spiritu edocti primi excogitarint Aliàs enim vt varietate mortis seiplos mactarint, funes fortissimè tendebant, illisque cum mori volebant alligabāt medios, vel suspensos in pede, aliquando vtroque; & sic relinquebant in aère pendulos, nullo alio supplicio afficientes, quod sic patiebantur languescere, nec ad mortem vsque aliquid præbebant alimenti. Aliàs Catholicos cum aliquem hominem cum magno stipite vel palo deuinciebant, & quum cibos coquere aut selesfacere vellent, hominem cum stipite simul pendebant in caminum, & lento igne vtrumque consumebant. Hæc ea in ciuitate fiebant, vbi istor rex, summus nimirum iustitiæ minister præcipua omnia quàm moderatissimè gerebat; in ea inquam ciuitate, quæ volens, nec maiori aliqua necessitate compulsa in horum ditionem concesserat. Quod alibi factum arbitramur, vbi alij Coligniani probidine furebant in ciuitates, vel quas vi subegerant, vel in quas inuitis ciuibus à fratribus suis proditoribus per insidias induciti fuerant! Et quis non communis sensus & intelligentiæ vacuus est, vt ab huc istos Gallos vocandos censeat, qui contra Ecclesiam Gallicanam, contra Regem, Nobilitatem, & populum Gallicanum, omnibus qui vnquam fuerunt hostibus vel Christianis vel Paganis furiosius sunt debacchati?

14. Quod si hoc demum vnum adiecerimus, quod clarius adhuc se & Ecclesiæ, & regis, & nobilitatis, & populi, totiusque simul reipub. Gallicanæ hostes, magisque ab ea reipub. alienos demonstrarent (si tamen his tam solidis & expressis argumentis aliquid fingi potest clarius) nec multos quidem ex ipsis sanioribus Hugonotis arbitror negaturos, quum fratres sui qui talia contra Galliam admisissent, nec

nec guttam Gallici sanguinis aut indolis habuerint. Respondeat enim mihi velim Admiralista aliquis, si quis munitissimas Galliae ciuitates, si quis portus maritimos Anglis antiquis & æternis Galliae hostibus prodatur, an is Gallus Galliae defensor (quod natura Gallici nominis requirit) an verò Anglus Galliae oppugnator, imò verò Galliae proditor existimandus sit? Respondet si non verbo, certè facto & opere ipse Condaus princeps, respondet Admiralibus, eos non Gallos sed Gallici nominis maculas esse atque pestes. Ideoque & ipsi ad delendum labem quam ex tali nefaria prodicione Calumnitæ contraxerant, cum alijs Gallis ad expellendos ex viribus & portibus Normanniae Anglos suas coniunxerunt vires; & vitam quoque crebris in obsidione, certaminum, eruptionum & incursionum periculis exposuerunt. Post Christi siquidem religionem, nihil est magis Christiano homini intrinsecum & intimis visceribus à natura & ratione insculptum, quàm Gallo Galliam, Hispano Hispaniam, & reliquis similiter populis suam cuique patriam ab exterorum hostium prædationibus defendere. Et in huius rebellionis initio quum nondum isti viri humanam naturam penitus abiecerant, naturæ lumine hoc viderunt, quod postea Euangelismi tenebris magis occæcati videre noluerunt. Nam quis absque horrore commemorare, vel recogitare potest spolia, cædes, incendia, vastitates, quas Casimiri & Bipontini ducis latrones ab Admiralio eum in finem inuitati, & cõducti ab Hugonotis in Gallia fecerunt! Latrones voco, quia non vt iusti milites iustis regibus fouerit, sed vt latrones latronibus & proditoribus contra legitimum regem & fideles regis subditos flagitiosè seruiuerunt; neque sanè militum sed prædonū potius more

*Homini
cuique in-
stitutum est
patriam
suam de-
fendere.*

an. 1562.

more

more per miseros Galliae pagos & prouincias gē-
 an. 1568. ^{an. 1568.} fati sunt. Secunda rebellionē sex mille & quingenti equites Germani cum tribus peditum millibus Admiralio uenerunt in subsidium, tertia & quarta, multo plures. Qua spe ille ceteri? qua mercede, quibus stipendijs prouocati? Non quae Admiralio aut alij rebelles de suo persoluere poterant. Verò vnquam persoluere cogitabant, sed eam praeda captantes, quam ex fertilissimis Galliae prouincijs eos corasuros Admiralio promiserat, & fideliter promissum exoluit. In finitima enim praeda ex Campania & Burgundia in Germaniam auexerunt. Quod exemplum causae Hugonoticae tantum profuit, ut quum proximo anno nouo rursus rebellionem fratres concitassent, & veteres suos socios euocassent, multo plures unde quaeque ut uultures ad opimum aliquod cadauer, sic illi ceteratim ad exhauriendam Galliam aduolarunt. In Belgio siquidem Aurangius uenit cum sex millibus equitum Germanorum & duodecim vexillis peditum. Ex Germania dux Bipontinus, cum octo sexcentis millibus equitum & peditum millibus sex. Tanta praedonum multitudini stipendia unde suppetere. Ex Gallicarum ciuitatum spolijs: sic enim ex praedonum Bipontinis conuentum est. Vnde & Chartres urbem quam primum occupabant, Galli duces Germanis tradiderunt pro sua libidine diripiendam, etsi Galli milites eam primi inuaserant. Sed duces Galli reuocatis Gallis Germanos immiserunt, ne fallerent fidem quam Germanis dederant. Et contra Germanos maximam secum e Germania duxerunt, carorum multitudinem, quos Gallorum spolijs conuictos in Germaniam amandarent. Friuolum est neque necessarium singulas rebelliones describere, & quot Germanorum peditum & equitum millia perpetuo

*M. Pig. li.
7. cap. 9.
22.*

*Ibid. lib. 8.
cap. 2.
Histoire de
la Val, lib.
20. fol.
241.*

*Ibid. fol.
345.*

*Histoire de
M. Pig. li.
2. cap. 16.*

perpetuo Hugonotis ad miseram Galliam depopulandam præsto affuerunt, enumerare. Nemo enim nescit nunquam Calvinistas rebelles in Gallia fortunam belli tentasse sine Germanorum auxilijs. Neque magis obscurum est aliàs Dandelorium, aliàs Colignium, aliàs Condæum, aliàs minores rebelles sed ab istis maioribus legatos, Germanorum in Galliam aduentum procurasse. Neque verò illud minus exploratum est istos milites nunquam ad externam militiam proficisci, nisi prius certam aliquã pecuniæ vim adnumeratam sibi habeant, & de optimis prædis & stipendijs maximè probabiles recipiant cautiones. Neque verò difficile probatu est Hugonotas nunquam cogitasse stipendia illa de suis bonis dependere. Ad cuius demonstrationem illud celebre est & ab omnibus historicis memoriæ mandatum, quod cum semel rex Carolus post pacificationem cum rebellibus factam ad exonerandum ab illis Harpyis regnum suum multa librarum millia dederat, & regi Nauarræo, Colignio, & Rochefoucauldio id requirantibus concesserat, vt coloni subditique Calvinistæ non nobiles ad exoluendum reliquum debitum Germanis promissum quintam bonorum suorum partem contribuerent, hoc extraordinarium subsidium Calvinianos mirabiliter vexavit & afflixit, vsque eo vt permulti abnegarent penitus religionem Evangelicam, multi ad aliquot deinceps annos cœnis ipsorum & concionibus nolent adesse. Nimirum qui nunquam antea de Germanorum stipendijs cogitarant, qui ipsi quoties rebellabant, ex sacrilegijs & spolijs Ecclesiarum lucrari potius quàm aliquid de suis priuatis facultatibus erogare soliti fuerant, eos iam præter expectationem & morem, militibus suis stipendia largiti, onus intolerabile ipsaque Ætna grauius videbatur. Aliàs siquidem peregrinos illos milites

Gallia hostes in Galliam ab Hugonotis induci ad eam spoliantam.

Histoire de Poplin. La Val. M. Pigu. an. 1571.

Histoire de M. Pigu. li. 9. cap. 2.

*Insolentia
Casimiri
erga regem
& regnum
Gallia.*

*Henric. 3.
Valef.
Histoire de
Poyn.
fol. 355.
356. 458.*

lites quanquam maximè famelicos & rapaces, tamē vel ciuitatum, vel Ecclesiarum, vel pagorum spolia & populationes exaturabant. Quibus prædis ita Germanos illos & imprimis Casimirus Hugenotæ extulerūt, vt miserabilis Codrus (nec enim alius est maximo potentissimoque Gallorum monarchæ comparatus), regi exprobrare sua erga te merita non erubuerit, ab eoque insolentissimo scio quot librarum milliones flagitare, & iterum atque iterum regis legato obijcere non est verum eum regem esse *sine fide, sine lege, sine honore, sine re.* Et quasi dedecorosum esset Comitis Germani minori natu filio à Gallorum rege aliqua recipere vel emolumenta opum vel ornamenta honorum, nimis contumeliosè & singulari arrogantia regis regique in manus tradidit donatos ei à rege annos magni valoris redditus, multa oppida, prædiora & fructuosa officia, ipsumque D. Michaelis questrem honorem, quem & clarissimus Hispaniarum rex Philippus, & supremus Christianorum Imperator Maximilianus, magno sibi decori fore illi semper existimauerunt. Quod magis est vestis Gallis & Gallia imperio ignominiosum, quam ipsa ipsa superbissima iactatio, qua idem Casimirus præ se ferens plaustra, Gallicarum ciuitatum & Ecclesiarum prædis onusta, quæ boues cornibus inauratis trahebant, quasi Gentilitio more de Gallia subacta triumphum agens, Heidelbergam & Argentoratum media luce, immensa Germanorum multitudine spectante & applaudente inuictus est.

15.

*Conclusio
Hugenotas*

15 Quare vt à quo capi in eo desinam, si Gallicanum populum ex Christiana religione æstimemus, veteres Iudæi, Gentiles, Turcæ, quicumque fuerunt Christianæ religionis hostes acerrimi, Calvinistis meli-

meliores sunt Galli, quia meliores Christiani. Ante annos septingentos varijs è mundi partibus Galliam inuaserunt varij infideles, ex Hispania & Africa Saraceni, ex insulis Septentrionalibus Dani & Normani, illi Mahometani, isti Idololatæ, utriusque Christi & veræ pietatis persecutores sanguinarij, qui quanta mala Gallis intulerint in Concilio Gallicano iuxta antiquos Galliarum limites ita deplorant Episcopi. Quis (inquiunt) sicus oculus valeat enumerare mala gentis nostræ & sanctorum! Videte & considerate quam præclara & nobilia seruatorum Dei ædificia destructa & incensa sunt, & funditus ad nihilum redacta. Altaria desossa sunt & penitus conculcata, ornamenta Ecclesiarum Dei valde pretiosa & mirifica, direpta & igne exusta. Episcopi & sacerdotes & ceteri ordinis Ecclesiæ viri, gladio truncati & diuersis penarum generibus morti addicti. Omnes ætas utriusque sexus gladio & igne & diuerso mortium genere consumpti. Quid amplius his dici possit? Quis hos episcopos de Saracenicâ & Normannicâ magis quam Hugonoticâ & Calvinianâ vastatione cõqueri suspicetur, quorum eadem omnino sunt sacrilegia, gemina impietas; nisi quod ea quæ tum Saraceni fecerunt crudeliter, ea isti patrarunt longè immanius, & quum Normanni infideles iurati Galliarum hostes nihil Galliarum debebant, isti Calvinistæ Fideles (si Satanæ placet) periuri Galliarum amici liberique, omnia patriæ in qua nati erant debebant, pro cuius salute capita sua deuotè, eaque ab omnibus mortalibus defendere vsque ad extremum spiritum tenebantur. Quòd si ex obedientia quæ Regibus & Parliamentis exhibetur, si ex operâ quæ Gallicanæ reipub. tuendæ impenditur Gallos definimus, Burgundi, Hispani, Itali, Germani, Saxonæ, veriores sunt Galli quàm Admiralistæ, quàm Hugonotæ. In bello siquidem Dreusiorum, in prælio Sandio-

quoad fidem Christi non esse Gallos.

Concilium Moguntinum sub Avustipho Imperatore in præfatis.

Hugonotas quoad civilem potestatem non esse Gallos.

Sandionisij, Mongunturij, in obsidione Pictauiensij
in recuperanda Coronæ Gallicanę prouincia Picta-
uiensi tota, fortiter pro rege, pro Parlamentorum
authoritate dimicarunt Burgündi, Hispani, Itali,
Saxones. Utque olim Galli Pictauiensem & Guie-
nensem oram vera fortitudine extorserunt Anglos
& restituerunt Gallorum regibus; sic isti extor-
serunt milites plurimas eiusdem orę ciuitates & omnes
Gallogræcis Caluinianis ablata, reipub. Gallis
& veris Gallorum regibus reddiderunt. Et quante
te ausit quis Burgundos & Anglos vocare Gallicos
imperij hostes, nisi hos Caluinistas hostes faceret
in finitis partibus atrociores!

*Burgündi
& Hispani
meliores
Galli quam
Hugonota.*

Carolus enim vltimus Burgundię Dux etiam
cum Duce Britannię, Lotharingię, aliisque Lud-
uici II. hostibus icto fœdere, bellum regi illi pe-
culosissimum intulisset, & cum exercitu plusquam
50000. equitum & peditum ciuitatem Parisiam
obsideret, non tamen ita vastauit circumiacentem
agrum & pagos, quin toto obsidionis tēpore (quod
diuturnum fuit) & in ciuitate, & in castris, magna
esset commeatus abundantia. Id enim diligenter
notant historici, quod etsi rex & Burgundus, vter-
que potentem haberet exercitum, nihil tamen Burgundus
vniquam deerat, & in vrbe nulla fuit annonę caritas. At
Hugonotę vix quatuor millibus equitū, nec multo
pluribus peditibus eandem urbem paucissimis
diebus obsidentes, ita Harpyiarum instar circum-
circa depascebant, vastabant, & depopulabantur
omnia, vt nec ipsi valde abundarent, & ciuitas fame
admodum laboraret. Angli autem etiam si plusquam
centum annos bellum in Gallia cum regibus Gal-
lorum gesserunt, nunquam tamen in eam necessi-
tatem Gallię reges compulerunt, vt vel ad indignas
Gallico nomine pacis condiciones descenderent.

an. 1465.

*Belforest
lib. 5. cap.
122. 124.
Commentus
comment.
lib. 1.*

*Histoire de
la Val. li. 6.
Surius
an. 1567.*

vel immoderatis tributis, aut clerum aut populum attenuarent, etiamsi eo tempore & Galliae regnum duplo esset quàm nunc est angustius, & Gallicae Coronae redditus decuplo essent quàm nunc tenuiores. Nam de Carolo V. rege tanquam insolens & inauditum antea, narratur quod de vino & sale tributum populo imposuerit, etiam eo tempore quo quinque simul exercitus varijs in locis Anglorum irruptionibus opposuit. Nec minus insolens erat vnam & alteram decimam à clero longè quàm nuper erat opulentiore exigere. At Hugonora quàm iniquas & absurdas condiciones regibus suis obtinere sunt ausi? Quoties Carolum I X. vel inuitissimum ad ea quae voluerunt concedenda pertaxerunt? Quoties à rege suo multa Gallicanae Coronae turpissima flagitarunt, adeò vt totus orbis Christianus eorum prodigiosam impudentiam obstupuerit? Talia siquidem aliquando suis cum eo pactio- nibus postularunt, vt iniquiora regi & commodiora sibi exigere non potuerint, nec si rex ipse, si tota regia progenies, si omnes amici, si cuncti qui regi bene cuperent, ferreis catenis vincti & in teterrimos carceres detrusi ad Còdæi aut Ministrorum nutum, mortis vel vitæ sententiam fuissent accepturi. Tributa autem quàm gra- uia, quàm extraordinaria, eadem Hugonoticae re- bellions à clero populoque expresserunt! quorum ille præter aliquot centena aureorum millia annui redditus vendita & perpetuò alienata, præter ordi- naria subsidia per multa, sexaginta milliones quin- decim annorum spatio persoluit. Populus autem vniuersus quàm immensam vim pependerit dici non potest ex eo autem estimari aliquatenus potest, quòd vnica ciuitas Parisiensis cum vicino agro præ- ter multa extraordinaria, eodem temporis spatio triginta sex milliones numerauit. Et tamen rex post

Hailan de l'estat de France lib. 1. anno 1370.

Vide proximam cap. 5.2.

Surtus in Comment. an. 1575. pag. 880.

Pecunia à Gallis exa- cta.

ab anno 1560. ad 1575.

Poplin lib. 40. fol. 293.

*Ibid. lib.
43. fol.
343.*

hæc omnia recepta, se plusquam centum millibus
debere in amplissimo galliæ conuentu Blesensi pro-
testatus est. Num verò perditurna Anglorum bo-
la ita galliam affixerunt? An quando sub Fran-
co primo perpetua ferè bella triginta annis cum
potentissimo Christianorum Imperatore & gal-
lorum hoste, in Italia Mediolani, Neapoli, in Ger-
mania, in Prouincia, in Flandria, in Luxemburg
Ducatu, in Picardia magnis exercitibus sunt ge-
rita exhausta est gallia, ita exinanitum regis tra-
Quin potius Franciscus ille decedens nemini quod
quam ferè obærat, reliquit successoribus in commu-
nibus regni thesauris plusquam quinque millibus
nes. Plures autem millos infinitè in his Hugonoti-
cis bellis quàm in illis vel Anglicis, vel Hispani-
cæ fuisse, si debita proportione bellorū diuini-
tatem & magnitudinem æstimes facile liquet
quando toto eo tempore quo inter Franciscum pa-
mum & Carolum V. acerbissimè pugnarum est, de-
centa tantum millia hominum ex utraque parte inter-
historici annotarunt. At in Hugonoticis bellis
solis gallis decuplo plures intra decem annos con-
dixisse, ipsi Hugonotæ quodam modo gloriatur. Co-
lignius si quidem in oratione qua paulò ante mor-
tem Carolum regem ad pacis fœdera cum Philippo
rege rumpenda hortatur, non magis ad galliæ po-
tentiam prædicandam quàm ad suam impietatem
testificandam aptè & egregiè affirmat, quod annis Gal-
lorum in his seditionibus vicies centena millia fuerint occi-
galliam nihilominus gallorum multitudine magis
sim redundare. Quamobrem in Hugonotis si obe-
dientiam erga reges & leges, si curam gallicanæ re-
pub. respicias, nihil est gallicanum. Et denique
vel theologicè, vel philosophicè, vel politicè, vel lo-
thnicè, vel ex communi ratione, vel ex omnium ma-
tiorum

*Boad de
la repub. li.
5. cap. 4.*

*Iouini li.
stor. lib. 42.
prope finem.*

*Strages
Gallorum.*

*Histoire de
P. plin. lib.
27.*

tionum consensu, Gallum definire velis, constabit Hugonotas multò minus esse Gallos quàm vel Hispanos, vel Burgundos, qui & religionem Gallicanam habent, quæ est primaria populi Gallicani nota, & magis reges & repub. Gallicanam amant & tuentur quàm Hugonotæ, quod proximè è veris gallis requiritur, quorum vtriusque Hugonotæ sunt inanissimi, & quibus nihil prorsus Gallicanum superest præter sola loci in quem ex maternis visceribus effusi sunt conditionem, in qua canes & equi & asini gallicani Calvinistis gallicanis pares sunt. Ideòque si remotis præiudicijs recta ratione rem expendimus, quemadmodum in theologia conclusum est hæreticos omnes, & potissimum Calvinistas esse vera Christianæ reipub. monstra, Centauris & Chymæis poëticis deformiora: ita in re politica non minus certum est Hugonotas vera esse in repub. populoque gallicano prodigia & portenta, & qui non magis cum populo gallicano quoad veram eius naturam communicant, quàm simia cū homine, quàm vlcus & cancer cum sano corpore, quàm lupus cum ovis cuius carne vescitur cuius sanguine pascitur; quemadmodum Hugonotæ ruina, strage, & vastitate populi gallicani eas civitates obtinuerunt, eamque sibi potentiam paraverunt, qua nunc in gallia elati cristas suas erigunt, & quæ corporis magnæ parti iam pridem intulerunt, eundem reliquo toti corpori interitum se brevi illauros nequiter sperant, & superbè comminantur.

*Hugonotæ
nulla ratio
ne Gallus
magis
quam ca-
nis Gallicanus.*

*Supra fol.
326.*